'Αριθ. 636 — Λεπτὰ εἴκοσι πέντε.

ΕΤΟΣ ΙΓ'.

ΕΣΤΙΑ

ΕΚΔΙΔΟΤΑΙ ΚΑΤΑ ΚΥΡΙΑΚΗΝ

Τόμος ΚΕ'. Συνδρομὴ ἐτησία: Ἐν Ἑλλάδι φρ. 12, ἐν τῇ ἀλλοδαπῇ φρ. 20. — Αἱ συνδρομαὶ ἄρχονται ἀπὸ 1 Ἰανουαρ. ἑκάστ. ἔτους καὶ εἶναι ἐτήσιαι. — Γραφεῖον Διευθ. Ὁδὸς Στικδίου 32. 6 Μαρτίου 1888

ΣΠΟΝΝΕΚ

Ἀποθιώσαντος κατ' αὐτὰς τοῦ κόμητος Σποννέκ, ἀνδρὸς οὐ μικρὸν ἐπενεργήσαντος ἐπὶ τῶν περιπετειῶν τῆς Ἑλλάδος, δὲν νομίζω ἄκαιρον, ὡς πολλοὶ θέλουσι πράξει, ν' ἀπομνημονεύσω καὶ ἐγὼ τινα σχέσιν ἔχοντα πρὸς τὴν ἐνταῦθα ἐνέργειάν του, καὶ ἃ ἐκ τῶν μετ' αὐτοῦ σχέσεών μου συνέπεσε νὰ γνωρίσω.

Κατὰ τὸ τελευταῖον ἔτος τῆς κυβερνήσεως τοῦ βασιλέως Ὄθωνος εἶχον ἐπιχειρήσει τὴν ἔκδοσιν πολιτικῆς ἐφημερίδος, ἣν ὠνόμαζον *Εὐνομίαν*, καὶ τοῦτο διότι μοὶ ἐφαίνετο ὅτι καὶ ἡ τότε κυβέρνησις, παρεκκλίνουσα ἀπὸ τῆς εὐθείας, καὶ ἡ τότε ἀντιπολίτευσις εἰς βιαίας παρεκτρεπομένη παραφοράς, ὤθουν τὴν Ἑλλάδα εἰς ἐπικίνδυνον βάραθρον, καὶ ἐφρόνουν ὅτι ἔπρεπε μέση τις νὰ χαραχθῇ ὁδός, ἣν ὡς πρόβλημα τῆς ἐφημερίδος εἶχον νὰ συνιστῶ. Ἀπόδειξις δ' ὅτι ἡ ὁδὸς αὕτη ἦτον ἡ μέση, ἐστὶν ὅτι δυσηρέστει ἀμφότερα τὰ μέρη, καὶ ἡ μὲν κυβερνητικὴ μερὶς ἤθελε νὰ μὲ παύσῃ ἀπὸ τοῦ Πανεπιστημίου ὡς ἀντιπολιτευόμενον, ἡ δ' ἀντιπολίτευσις, ὅτε ἐξενίκησε, μὲ ἀπέκρουσε τῆς συνελεύσεως ὡς Ὀθωνιστήν.

Μετὰ τὴν ἀναχώρησιν δὲ τοῦ βασιλέως Ὄθωνος ἐξηκολούθησα τὴν ἔκδοσιν, ἔν ἔχων τότε κύριον θέμα, τὴν ἐκλογὴν βασιλέως, ἵνα ἐξέλθῃ ἡ Ἑλλὰς τῆς ἀναρχίας, ἀπειλούσης ὄλεθρον. Τὸ τίς θὰ ἦτον ὁ ἐκλεχθησόμενος ἐθεώρουν τότε ὡς ζήτημα δευτερεῦον, δι' ὃ καὶ ὅτε ἤκουσα περὶ τῆς ὑποψηφιότητος τοῦ ἡγεμονόπαιδος Ἀλφρέδου, ἔγραψα συνιστῶν αὐτήν· ὅτε δ' ἐματαιώθη ἐκείνη, μοὶ ἐπῆλθεν ἡ ἰδέα ἐκλογῆς τοῦ δουκὸς τῆς Ὠμάλης, ὃν καὶ διακρινόμενον ἐπὶ ἱκανότητι καὶ ἀγαπώμενον ὑπὸ τῆς ἀγγλικῆς αὐλῆς ἤκουον. Ὁ τότε ἐνταῦθα πρέσβυς τῆς Γαλλίας Κ. Βουρρέ, εἰς ὃν ἀνεκοίνωσα τὴν ἰδέαν μου πρὶν ἢ τι γράψω περὶ αὐτῆς εἰς τὴν ἐφημερίδα, ἐταράχθη πρὸς τὸ ἄκουσμα, καὶ μοὶ εἶπεν ὅτι τοῦτο θὰ προὐκάλει οὐχὶ τὴν συγκατάθεσιν, ἀλλὰ βεβαίως τὴν ἄκραν ὀργὴν τοῦ Αὐτοκράτορος. Ἀλλ' ἐγὼ ἀντέταξα γνώμην ὅλως ἀντίθετον.

Ὁ Γάλλος βασιλόπαις, τῷ εἰπον, ἐν Ἀγγλίᾳ οἰκῶν, πρὸ τῶν πυλῶν τῆς Γαλλίας, δύναται ἀκωλύτως, ἂν θέλῃ, εἰς παντοίας νὰ ἐπιδίδηται ἐνεργείας κατὰ τῆς αὐτοκρατορικῆς δυναστείας, καὶ, καθ' ὃ ἰδίως παρὰ τῇ ἀγγλικῇ αὐλῇ εὐνοούμενος, καὶ ὑπὸ διπλωματικὴν προσέτι ἔποψιν νὰ γίνηται οὐκ ὀλίγον ἐπιβλαβής· ἐνῷ εἰς θρόνον ἀναβαίνων ὡς τὸν Ἑλληνικόν, πρῶτον μὲν θὰ εἶχε πρὸ ἑαυτοῦ εὐρὺ ἀνοιγόμενον εὐγενοῦς φιλοδοξίας στάδιον, ἱκανὸν νὰ τὸν ἀποτρέψῃ πάσης ἀποκεκινδυνευμένης ἀποπείρας ἀνατροπῶν ἐν τῇ ἰδίᾳ πατρίδι, καὶ προσέτι θὰ ἦν οὕτως ἐκτεθειμένος εἰς τὸ προφανές, ὥστε οὐδὲν θὰ ἠδύνατο νὰ ἐπιχειρήσῃ ἐν τῷ κρυπτῷ ἐπικίνδυνον εἰς τὸν Αὐτοκράτορα.

Αἱ σκέψεις αὗται ἔπεισαν τὸν πρέσβυν. Ἔγραψε, καὶ ἐλθὼν πρός με μετά τινας ἡμέρας, μοὶ εἶπεν ὅτι ἔλαβεν ἀπάντησιν καταφατικήν· καὶ τότε ἀμέσως, ἐν συνεννοήσει μετὰ τοῦ κ. Βουρρέ, ἔγραψα πρὸς τὸν κ. Γυζώ, ἵνα βολιδοσκοπήσῃ τοῦ δουκὸς τὴν διάθεσιν, ἐν δὲ τῇ *Εὐνομίᾳ* δι' ἐπανειλημμένων ἄρθρων διὰ μακρῶν ὑπεστήριξα τὴν ὑποψηφιότητα ταύτην. Πολὺς δὲ δὲν παρῆλθε χρόνος, καὶ ἔλαβον ἐπιστολὴν τοῦ Κ. Γυζώ, λέγοντός μοι ὅτι ἔπεμψε τὸν υἱόν του εἰς τὴν Ἀγγλίαν πρὸς τὸν δοῦκα μετὰ τῆς ἐπιστολῆς μου, καὶ ἀνακοινοῦντός μοι ἀπάντησιν τοῦ Δουκός, ἐν ᾗ κατ' εὐθεῖαν μὲν εἰς τὴν πρότασιν, φυσικῷ τῷ λόγῳ, δὲν ἀπήντα, διότι πρότασις μόνον ὑπὸ τῶν δυνάμεων τῆς Εὐρώπης ἠδύνατο νὰ τῷ γίνῃ, ἐξέφραζεν ὅμως τὴν μεγάλην του ἀφοσίωσιν εἰς τὴν Ἑλλάδα, προσθέτων ὅτι ἔσται πάντοτε πρόθυμος νὰ πράξῃ πᾶν τὸ ἐφ' ἑαυτῷ, τὸ δυνάμενον νὰ συντελέσῃ εἰς τὴν εὐημερίαν της.

Θεωρήσας τὴν ἐπιστολὴν ταύτην ὡς τὸν τελευταῖον ὅρον μεθ' ὃν ἔπρεπε ν' ἀρχίσῃ ἡ διπλωματικὴ ἐνέργεια, μετέβην μετ' αὐτῆς εἰς τὰ Πατήσια, ἵνα τὴν ἐπιδείξω εἰς τὸν κ. Πρέσβυν, καὶ ἐκεῖ εὗρον καὶ τὸν Κ. Περικλῆν Ἀργυρόπουλον, ὁμοῦ μετ' ἐμὲ εἰσελθόντα.

— Αἴ! Σᾶς συγχαίρω, Κύριοι, μᾶς εἶπεν ὁ πρέσβυς ἅμα ὑπερέβημεν τὴν φλιάν του. Ἔχετε βασιλέα.

Ἐγὼ ἐνόμισα τότε ὅτι ἦτον ὁ Δούξ, καὶ ἐθαύμασα διὰ τὴν δυσεξήγητον ταχύτητα τῆς ἐνεργείας. Ἀλλ ὁ κ. Βουρρὲ προσέθηκεν:

— Εἶναι ὁ δεύτερος υἱὸς τοῦ βασιλέως τῆς Δανίας.

Καὶ μᾶς ἐξέθηκε τὰ περὶ τῆς ἐκλογῆς τοῦ ἡμετέρου βασιλέως, ἃ αὐτὴν ἐκείνην τὴν ἡμέραν εἶχε λάβει, διακοινωθέντα αὐτῷ τηλεγραφικῶς. Τότε ἀμέσως ἐπανελθὼν οἴκαδε, ἀνήγγειλα τὴν ἐκλογὴν ταύτην ὡς χαρμόσυνον γεγονὸς διὰ τὸ Πανελλήνιον, ὡς πλήρωσιν τῶν πατριωτικῶν πόθων ὧν ἔκφρασις ἦν ἡ *Εὐνομία*, μὴ ἀποβλέπουσα εἰς πρόσωπον, ἀλλὰ θέλουσα βασιλέα διὰ τὴν Ἑλλάδα.

Τούτου ἕνεκα, καὶ ἵνα ὅσον ἐνῆν λειανθῇ τὸ ἔδαφος ἐφ' οὗ ἔμελλε νὰ ἱδρυθῇ ὁ νέος θρόνος, ἐξηκολούθησα συναγωνιζόμενος διὰ τῆς *Εὐνομίας* μετ' ἄλλων δημοσιογράφων μέχρι τῆς ἀφίξεως τοῦ βασιλέως, καὶ δι' ὑπηρεσίαν αὐτῆς εἶχον πολλαχοῦ ἀνταποκριτάς. Παρ' ἑνὸς τούτων, ὅτε ἀνεχώρησεν ὁ βασιλεὺς ἐκ Δανίας, ἔλαβον ἐπιστολὴν λέγουσάν μοι, ὅτι ὁ ἐκλεχθεὶς ὡς βασιλικὸς σύμβουλος Κόμης Σποννὲκ ἐξέφρασε τὴν ἀπόφασιν τὴν τότε ὑφισταμένην ἐν Ἀθήναις ἐθνοσυνέλευσιν νὰ μεταχειρισθῇ οὐ μόνον ὡς συντακτικήν, ἀλλὰ καὶ ὡς Βουλὴν μέλλουσαν νὰ συμπράξῃ μετὰ τῆς ἐκτελεστικῆς ἐξουσίας.

Τοῦτο μοὶ ἐφάνη τότε ὀλέθριον ἄκουσμα. Ἐν τῷ μεταξὺ χρόνῳ τῆς ἐκλογῆς καὶ τῆς ἐλεύσεως τοῦ Βασιλέως πάντες ἐνθυμοῦνται βεβαίως ὅτι εἶχε πεμφθῇ ἐνταῦθα, ἵνα ἐξετάσῃ τὰς περιστάσεις τοῦ τόπου, ἀνὴρ συνετὸς ἐκ Δανίας, ὁ ποτὲ ἐκεῖ ὑπουργὸς τῆς ἀστυνομίας Κ. Βρεστρούπ. Πρὸς τοῦτον ἔσπευσα ἅμα λαβὼν τὴν ἐπιστολήν, δηλαδὴ κατ' αὐτὴν τὴν προτεραίαν τῆς ἀφίξεως τοῦ βασιλέως, καὶ τῷ εἶπον πόσον ἐπισφαλὲς καὶ κινδυνῶδες μοὶ φαίνεται, ἡ νέα βασιλεία, ἡ ἐρχομένη ἵνα ἐπανορθώσῃ τὰ πράγματα τῆς δεινῶς τότε νοσούσης Ἑλλάδος, ν' ἀπαντήσῃ ἀπέναντι αὐτῆς ἀρχὴν αὐτῆς ἀνωτέραν, καὶ ταύτην ἀπόρροιαν στάσεως φατριαστικῆς.

Περὶ τοῦ πῶς εἶχον τὰ κατὰ τὴν συνέλευσιν ἐκείνην, καὶ ἄλλοι ἄλλας καὶ ἐγὼ μίαν δύναμαι νὰ δώσω ἀτομικὴν ἀπόδειξιν. Τότε εἶχε νομοθετηθῇ καὶ διὰ τοὺς ἐκτὸς τῆς Ἑλλάδος οἰκοῦντας Ἕλληνας τὸ δικαίωμα τοῦ νὰ πέμψωσι καὶ αὐτοὶ πληρεξουσίους εἰς τὴν συνέλευσιν. Οἱ ἐν Ἀδριανουπόλει εὐηρεστήθησαν νὰ μὲ τιμήσωσι διὰ τῆς παμψήφου των ἐκλογῆς. Ἐπειδὴ δ' ἐνόμιζον ὅτι ὁ ἀριθμὸς αὐτῶν τοὺς ἐδικαίου νὰ ἐκλέξωσιν ἀνθ' ἑνὸς δύο, ἔδωκαν καὶ εἰς τὸν ποτὲ συνυπουργόν μου Κ. Γ. Ῥάλλην ψῆφους κατά τι ὑπὲρ τὰς ἡμίσεις, καὶ προσέτι ὀλίγας τινάς, οὐδὲ τὸ τέταρτον τῶν ὅσων εἰς τὸν κ. Ράλλην, οὐδὲ τὸ ὄγδοον τῶν ὅσων εἰς ἐμέ, ἐδωκαν εἰς δικηγόρον τινὰ Παντολέοντα. Τὰ πρακτικὰ ἐστάλησαν εἰς ἐμέ, καὶ ἐγὼ ἔσπευσα νὰ τὰ διαβιβάσω εἰς τὴν συνέλευσιν. Ἀλλὰ βλέπων ὅτι μῆνες μετὰ μῆνας παρήρχοντο, καὶ περὶ τῆς ἐκλογῆς ταύτης οὐδεμία ἐγίνετο μνεία, ἐπορεύθην μίαν ἡμέραν εἰς τὸ γραφεῖον τῆς συνελεύσεως ἵνα ἐρωτήσω περὶ αὐτῆς, καὶ ἀπετάθην εἰς τὸν εἰσηγητήν, ὅστις με *κακῶς ἀφίη, κρατερὸν δ' ἐπὶ μῦθον ἔτελλεν* εἰπών μοι περίπου ὅτι ταῦτα ἦτο φροντίς των, καὶ ὅτι δὲν εἶχον νὰ μοὶ δώσουν λόγον, ὅπερ δὲν ἦτο ἀληθές. Μῆνες δὲ καὶ πάλιν παρῆλθον, καὶ τέλος, ἀναβὰς εἰς τὸ βῆμα ὁ Κ. Εἰσηγητής, εἶπεν ἁπλῶς ὅτι οἱ ἐν Ἀδριανουπόλει ὁμογενεῖς ἐξελέξαντο ὡς ἀντιπρόσωπον αὐτῶν τὸν κ. . . . . Παντολέοντα! καὶ ἡ συνέλευσις ἐκύρωσε τὴν ἐκλογήν. Μαθὼν τοῦτο, ἀπηύθυνα ὀλιγόστιχον ἔγγραφον εἰς τὴν προεδρείαν, λέγων ὅτι κατὰ καθῆκον διαμαρτύρομαι ἐν ὀνόματι τῶν ἐκλογέων, ὧν κατεφρονήθη ἡ ἀπόφασις. Ὁ πρόεδρος ἀνέγνω ἐν πλήρει συνεδριάσει μεγαλοφώνως τὴν διαμαρτύρησίν μου, καὶ ἡ συνέλευσις... μετέβη εἰς τὴν ἡμερησίαν διάταξιν.

Εἰς συνέλευσιν οὕτως ἐνεργοῦσαν, ἧς τὰ χρηστὰ στοιχεῖα ἔμενον ἀνίσχυρα, συνέλευσιν ἄλλως παντοδύναμον, διότι ἐθεωρεῖτο ὡς ἐθνική, σύνοιδεν ὁ ἔμφρων Κ. Βρεστρούπ οἷος κίνδυνος ἦν νὰ παραδοθῇ ἡ βασιλεία ἄνευ ἀντισταθμίζοντος δικαιώματος, ἐνόησεν ὅτι, ἀκριβῶς διότι ὑψηλὸν καὶ εὐγενὲς ἦν τὸ σύμβολον ὃ παρεδέχθη ὁ βασιλεύς, ὅτι *ἡ ἰσχύς του ἦτο ἡ ἀγάπη τοῦ λαοῦ του*, ἔπρεπε νὰ μὴ κωλύηται ὑπὸ φατρίας τοῦ νὰ περιστοιχισθῇ ὑπὸ τοῦ ἀληθοῦς του λαοῦ.

Κατὰ προτροπήν μου, αὐτὴν ἐκείνην τὴν ἑσπέραν ὁ κ. Βρεστρούπ κατῆλθεν εἰς τὸν Πειραιᾶ, καὶ λαβὼν λέμβον μετέβη εἰς τὸ βασιλικὸν ἀτμόπλοιον πρὶν ἢ εἰσπλεύσῃ εἰς τὸν Πειραιᾶ. Τῇ δ' ἐπαύριον, μόλις ἀνατείλαντος τοῦ ἡλίου, ἦλθε πρὸς ἐμὲ καὶ μοὶ εἶπεν ὅτι ἦν ἐντελῶς ἀπηλπισμένος, διότι ὁ κ. Σποννὲκ δὲν ἐπείσθη εἰς οὐδένα ἐκ τῶν λόγων του, διϊσχυριζόμενος ὅτι τὰ παντα θέλουσι χωρήσει ἄριστα, καὶ ἡ ἀγάπη τοῦ λαοῦ ὅτι θέλει διασκεδάσει πάσας τὰς δυσχερείας. Ἡ ἡμέρα ἐκείνη ἦν ἡ τῆς ἀναβάσεως τοῦ βασιλέως εἰς Ἀθήνας.

Τὸν κ. Σποννὲκ ἐγνώρισα πολὺ μετὰ ταῦτα, ὡς ἄνδρα προσηνῆ, εὔχαριν, ποικίλας ἔχοντα γνώσεις, καὶ ἀφωσιωμένον εἰς τὸν βασιλέα καὶ εἰς τὸν τόπον ὃν ἦλθε νὰ κυβερνήσῃ, ὡς καὶ πολὺ ἐγνωρίσθην μετὰ τῆς σεβαστῆς του συζύγου καὶ τῆς εὐφυεστάτης του θυγατρός, νυμφευθείσης τὸν Δανὸν καθηγητὴν Πῖον, ὅστις ἔγραφε τὴν νεοελληνικὴν καθαρώτερον ἢ πλεῖστοι Ἕλληνες, καὶ ἠγάπα τὴν Ἑλλάδα ὡς ἂν ἦτο πατρίς του.

Καίτοι ὅμως συνεχῶς βλέπων τὸν Κ. Σποννέκ, ἀπέφευγον νὰ τῷ ὁμιλῶ περὶ πολιτικῆς, διότι ἐκεῖνος μὲν εἶχε πλέον τὴν ἐκτέλεσιν καὶ τὴν εὐθύνην τῶν καθηκόντων κυβερνήτου, ἐγὼ δὲ οὐδὲν δικαίωμα ν' ἀναμιγνύωμαι εἰς αὐτά. Ἀλλ' ὅτε ἐψήφισε τὸ νέον πολίτευμα ἡ συνέλευσις, δὲν τῷ ἀπέκρυψα ἣν εἶχον τότε γνώμην περὶ αὐτοῦ, λίαν κινδυνώδη φρονῶν τὴν ὕπαρξιν μιᾶς μόνης Βουλῆς. Ἀλλ' ὁ κ. Σποννέκ, εἴτε διότι ἐνόει ὅτι οὐδὲν ἠδύνατο κατ' ἀποφάσεως παντεξουσίου ἐθνοσυνελεύσεως, εἴτε ἐκ πεποιθήσεως, ἀντέκρουε τοὺς διϊσχυρισμούς μου.

Ἐγὼ δὲ ἐπέμενον λέγων, ὅτι μία βουλή, καὶ αὕτη ἀπολύτως ἐξηρτημένη ἐκ γενικῆς ψηφοφορίας παρὰ λαῷ μὴ ἔχοντι εἰσέτι πᾶσαν τὴν διανοητικὴν καὶ πολιτικὴν ἀνάπτυξιν ὡς παρά τισι τῶν μεγάλων ἐθνῶν, θέλει συνεχῶς, εἰ οὐχὶ πάντοτε, καθιστᾷ τὴν κυβέρνησιν ἔρμαιον κομματαρχῶν, οὐχὶ ἐπιβαλλομένων διὰ τῶν σπουδαίων αὐτῶν ἔργων, ἃ δὲν δύναται νὰ ἐκτιμήσῃ ὁ ὄχλος, ἀλλ' ἀγοραζόντων τὰς ψήφους διὰ δωρεῶν καὶ παραχωρήσεων, αἵτινες καὶ τὸ δημόσιον συμφέρον καὶ τὴν δικαιοσύνην πολλάκις προσβάλλουσιν. Οὕτω δ' ἡ κυβέρνησις κυρία γινομένη τῶν ψήφων, τοῦ μόνου αὐτῆς στηρίγματος, καὶ οὕτως ἐξακολουθοῦσα νὰ διαθέτῃ καὶ διατηρῇ αὐτάς, δύναται, καλὴ ἢ κακή, κακὴ μᾶλλον, ἂν διὰ δώρων διατηρῆται, νὰ μένῃ πάντοτε ἐπιβεβλημένη, μέχρις οὗ ἄλλη χειροτέρα, ἔτι ἀφειδέστερον τὰ δημόσια εἰς τὸ ἰδιωτικὸν συμφέρον θυσιάζουσα, κατορθοῖ νὰ τὴν ὑποσκελίσῃ.

Οὕτω τότε φρονῶν, ἐπέμενον ὅτι ἡ Γερουσία ἐστὶ σῶμα ἀναγκαιότατον ἐν τῷ πολιτεύματι, ἀνεξάρτητον ἀπὸ τῆς ἀγοραπωλησίας τῶν ψήφων, καὶ ἐφ' οὗ στηριζόμενος ὁ θρόνος νὰ δύναται νὰ ἐπαναφέρῃ τὴν ἀνατρεπομένην ἰσορροπίαν. Προσέτι δ' ἐν τῇ Γερουσίᾳ, ἂν ἑδρεύωσι πρὸ πάντων ἄνδρες μακρᾶς πείρας, ἔργον αὐτῶν ἔσται δι' ἐμβριθοῦς σπουδῆς νὰ παρασκευάζωσι τὰ χρήσιμα νομοσχέδια, ὃ ἄλλως ἐστὶν ἀνέφικτον οὐ μόνον εἰς τοὺς πλείστους τῶν νεαρῶν ὑπαλλήλων τῶν ὑπουργείων, τεθραμμένους μᾶλλον γραφειοκρατικῶς ἢ διὰ τὰ πολύπονα καὶ παντοίας γνώσεις, γηραιὰν σύνεσιν καὶ πεῖραν ἀπαιτοῦντα ἔργα τῶν Λυκούργων καὶ τῶν Σολώνων, ἀλλὰ πολλάκις καὶ εἰς αὐτοὺς τοὺς ὑπουργούς, τοὺς κατ' ἀριθμὸν ψήφων, οὐχὶ πάντοτε κατὰ γνώσεις καὶ ἐμπειρίαν, ἐκλεγομένους. Καὶ πρὸς τοῦτον τὸν σκοπὸν ἐπροτίμων μάλιστα, ἂν ἦν δυνατὸν καὶ ἴδιον νὰ ὑπῆρχε συμβούλιον, ἐπικρατείας, ὡς εἰς τὰ πλεῖστα τῶν εὐνομουμένων καὶ τὴν ἀνάπτυξιν αὐτῶν ἐπιδιωκόντων ἐθνῶν.

Καὶ ταῦτα μὲν ἔλεγον, διότι τοιαῦται ἦσαν τότε αἱ ἐμαὶ πεποιθήσεις. Ἂν τινες φρονῶσιν ὅτι ἡ πεῖρα τὰς ἀπέδειξεν ἐσφαλμένας, δὲν θέλω, ἐπιμένων, τὰς ὑπερασπισθῇ, διότι δὲν προτίθεμαι πολιτικὴν συζήτησιν, ἀλλ' ἠθέλησα μόνον ἱστορικῶς καὶ ἀκριβῶς ν' ἀφηγηθῶ τίνας ἤκουσα γνώμας παρὰ τοῦ κόμητος Σποννέκ, καὶ ἑπομένως πῶς αὐτὰς προὐκάλεσα. Ἄλλως, ἂν ὑπάρχωσιν οἱ ἀποκρούοντες τὰς τότε ἰδέας μου, τοιοῦτος ἦν πρὸ πάντων καὶ ὁ κόμης. Τὴν ἀνάγκην Συμβουλίου ἐπικρατείας διὰ τὴν μελέτην καὶ προπαρασκευὴν τῶν νόμων δὲν ἠρνεῖτο, ἀπέκρουεν ὅμως ἀπολύτως τὴν τῆς Γερουσίας, διϊσχυριζόμενος ὅτι κατ' οὐδὲν διευκολύνει τὴν λειτουργίαν τῆς Κυβερνήσεως.

— Σεῖς, μοὶ εἶπεν ὅτε ἐντονώτερον τῷ ἀνέπτυξα τοὺς λόγους μου, σεῖς ὁ οὕτως ὑπερμαχῶν ὑπὲρ Γερουσίας, εἰσθε πρῶτος ἡ ἀπόδειξις ὁποία δύναται νὰ ἦ πολλάκις ἡ διαγωγὴ τῶν Γερουσιῶν.

Ἐνταῦθα ἀνάγκη νὰ εἰπῶ τί ἐνόει ὅτε μοι ταῦτα ἔλεγε.

Κατὰ τὸ 1856, ὡς γνωστόν, συνεκροτήθη ἐν Παρισίοις σπουδαιότατον εὐρωπαϊκὸν συνέδριον, οὗ ἡμεῖς δὲν μετείχομεν. Τότε πρέσβυν δὲν εἴχομεν οὐδ' ἠδυνάμεθα νὰ ἔχωμεν ἐν Παρισίοις, ἕνεκα προσωπικοῦ τινος ζητήματος, διότι ὁ Αὐτοκράτωρ Ναπολέων ἐπέμενε νὰ τῷ σταλῇ ὁ ἀτομικὸς φίλος του στρατηγὸς Καλλέργης, ἡ δὲ βασίλισσα Ἀμαλία ἐπ' οὐδενὶ λόγῳ ἐδέχετο τοῦ Καλλέργου τὸν διορισμόν· ὥστε ἡ Ἑλλὰς ἀντεπροσωπεύετο ὑφ' ἑνὸς γραμματέως πρεσβείας.

Ὑπουργεύων τότε τῶν Ἐξωτερικῶν, σύνοιδα πόσον σπουδαῖον θὰ ἦν διὰ τὰ ἐθνικὰ συμφέροντα ἂν, ὅπου διηυθετοῦντο πάσης τῆς Εὐρώπης αἱ τύχαι, καὶ ἦσαν ἐπὶ ταὐτὸ συνηγμένοι πάντες οἱ τότε ἐπισημότατοι πολιτικοὶ ἄνδρες, παρῆν, καίτοι ἄνευ ἐπισήμου χαρακτῆρος καὶ τις τῶν Ἑλλήνων ἐκ τῶν μᾶλλον διαπρεπῶν ὡς ἐκ τῆς θέσεώς του, ὡς ἐκ τῶν γνώσεων, τῆς πείρας καὶ τῆς ἐμβριθείας του, ἵνα δυνηθῇ νὰ ἔλθῃ μετ' αὐτῶν εἰς σχέσεις, νὰ διαβλέπῃ τὰ ἐνεργούμενα, νὰ τοῖς συνιστᾷ τὰ τῇ Ἑλλάδι ὠφέλιμα, καὶ ὁ λόγος αὐτοῦ νὰ ἔχῃ βαρύτητα παρ' αὐτοῖς. Τοῦτο ἀναγκαιότατον θεωρῶν, ἔγραψα πρὸς τὸν πρέσβυν ἡμῶν ἐν Λονδίνῳ, τὸν Κ. Τρικούπην (πατέρα), ἕνα τῶν νουνεχεστέρων καὶ σπουδαιοτέρων τῶν τότε πολιτικῶν ἀνδρῶν τῆς Ἑλλάδος, νὰ μεταβῇ καὶ διαμείνῃ ἐπ' ἀδείᾳ ἣν τῷ ἔπεμψα, ἐφ' ὅσον χρόνον τὸ συνέδριον θὰ διήρκει. Συγχρόνως ὅμως, πληροφορίας ἀρυσθεὶς παρὰ πάντων τῶν λοιπῶν ὑπουργῶν, συνέταξα καὶ τῷ ἀπέστειλα μακρὸν ὑπόμνημα περὶ πασῶν τῶν προόδων ὅσαι ἐγένοντο εἰς πάντας τοὺς κλάδους τοῦ ἐθνικοῦ τῆς Ἑλλάδος βίου, ἀπὸ τῆς ἀναγεννήσεως αὐτῆς. Ἀντίγραφον δ' αὐτοῦ διεκοίνωσα καὶ εἰς τὰς λοιπὰς πρεσβείας, ἐπὶ τῇ ὁδηγίᾳ τοῦ νὰ μὴ γίνῃ οὐδεμία χρῆσις αὐτοῦ, προωρισμέ-

νου μόνον διὰ τὸν πρέσβυν, ὡς πηγὴ ἐξ ἧς νὰ ἀρύηται. Ἀλλὰ φαίνεται ὅτι τῶν ὑπαλλήλων τις, ἢ ἀγνοῶν ἢ λησμονήσας τὴν ὁδηγίαν, παρέβη τὸν ὅρον αὐτῆς, καὶ τὸ ὑπόμνημα ἐφάνη ὁλόκληρον δημοσιευόμενον εἰς τὸν *Βορρᾶν* τῶν Βρυξελλῶν.

Εἰς τὸ τέλος τοῦ σχοινοτενοῦς τούτου ἐγγράφου ὑπῆρχε καὶ μικρὰ παράγραφος, ἐν ᾗ ἐλέγετο ὅτι τὰ ἐξωτερικὰ κόμματα, ἀναφυέντα ἐπὶ τῆς ἐπαναστάσεως, (διότι ἐν ταῖς δειναῖς ἐκείναις περιστάσεσι τοῦ ἔθνους ἦν ἐπόμενον ἕκαστος νὰ ῥέπῃ πρὸς ἐκείνην τὴν δύναμιν ἐξ ἧς ἤλπιζεν ὅτι ἠδύνατο νὰ ἔλθῃ ἡ σωτηρία), δὲν εἶχον πλέον λόγον ὑπάρξεως, καὶ εὐτυχῶς ἐξέλιπον.

Τοῦτο, ἐν ἐλλείψει ἄλλου, ἤρατο ὡς ὅπλον ἡ ἀντιπολίτευσις, ἥτις πρὸ πολλοῦ μάτην ἐζήτει λαβὴν κατὰ τοῦ τότε ὑπουργείου, καὶ κατήγορός μου ἀνέστη ἐν τῇ Γερουσίᾳ ὁ ποτὲ οἰκοδιδάσκαλός μου, παρ' οὗ εἶχον διδαχθῇ τὴν ἀλφάβητον, ὁ Ε.Δ. Χρηστίδης. Μοὶ προσῆπτε νὸ τι ἠσέβησαν πρὸς τὸν ἱερὸν ἀγῶνα, καὶ ἄλλοι γερουσιασταὶ τὸν ὑπεστήριξαν, ὥστε διὰ μιᾶς καὶ μόνης ψήφου ὑπερισχύσαμεν τότε, εἰς δὲ τὸ δημόσιον, κυρίως παρὰ πᾶσιν ὅσοι δὲν ἀνέγνωσαν τὸ ὑπόμνημα, ἐπὶ μακρὸν ἤμην ὁ «Ὑπομνηματιστὴς» καὶ ὁ «ὑβριστὴς τοῦ ἀγῶνος»!

Ταύτην τὴν περίστασιν, ἣν οὐχὶ παρ' ἐμοῦ, ἀλλὰ παρ' ἄλλων ἀκριβῶς εἶχε μάθει ὁ κ. Σποννέκ, ἠνίττετο τότε. Ἀλλὰ τῷ ἀπήντησα ὅτι ἐνταῦθα δὲν πρόκειται περὶ ἐμοῦ, ἀλλὰ περὶ συστάσεως παγίου πολιτικοῦ ὀργανισμοῦ τῆς Ἑλλάδος, ἐγγυωμένου τὴν τακτικὴν πορείαν καὶ τὴν ἀνάπτυξιν αὐτῆς ἐπὶ στερεῶν βάσεων. Τῷ ἀνεπόλησα τὸν Σόλωνα, ὅστις εἰ καὶ δὲν ὑπῆρχε τότε θρόνος, ὅστις κατ' ἀνάγκην νὰ τεθῇ ἐκτὸς παντὸς κλυδωνισμοῦ, ἂν καὶ ὁ δῆμος ἦν ὁ κυριάρχης, αὐτοκυβερνώμενος καὶ αὐτὸς δι' ἑαυτὸν νομοθετῶν, ἐπρέσβευεν ὅμως καὶ τότε τὴν ἀναπόφευκτον ἀνάγκην τῆς ὑπάρξεως δύο Βουλῶν, ἵνα ὡς ἐπὶ δύο ἀγκυρῶν βαίνουσα σώζηται ἡ πόλις. Ἀλλ' οὔτε οἱ νέοι συλλογισμοί μου, οὔτε αἱ ἀρχαῖαί μου παραθέσεις, τὸν ἔπειθον, καὶ διϊσχυρίζετο πάντοτε ὅτι καὶ μία βουλὴ δύναται νὰ λειτουργῇ ἀπταίστως, συνεργαζομένη μετὰ τῆς βασιλείας ὑπὲρ τῆς εὐημερίας τῆς χώρας· ὥστε ἐγὼ καὶ πάλιν ἀπέδωκα τὴν ἰσχυρογνωμοσύνην του μᾶλλον εἰς τὸ ὅτι δὲν ἤθελε νὰ φανῇ ἀποδοκιμάζων ὅ,τι δὲν ἠδύνατο ν' ἀποφύγῃ, καὶ ὑπέθετον ὅτι συνησθάνετο ἤδη, χωρὶς νὰ τ' ὁμολογῇ, τὴν ὀρθότητα τῶν παρατηρήσεων ἃς τῷ εἶχον διαβιβάσει διὰ τοῦ Κ. Βρεστρούπ καὶ τὴν ἀδυναμίαν τοῦ νὰ πράξῃ ὅ,τι ἐνόμιζε συμφέρον εἰς τὸν τόπον ὃν ἦλθε νὰ ὀργανώσῃ. Ἐν πάσῃ περιπτώσει, ἀνοχὶ τότε, κατενόησεν ὅμως τοῦτο ὀλίγον μετὰ ταῦτα, ὅτε ἠναγκάσθη νὰ ἐγκαταλείψῃ τὴν Ἑλλάδα.

Μετά τινα ἔτη τὸν εἶδον πάλιν ἐν Κοπεγχάγῃ. Τότε ἦν μὲν ἔτι ἀκμαῖος καὶ ζωηρός, καὶ φαινόμενος ὅτι ἀπελάμβανε πληρεστάτης ὑγείας· ἀλλ' ἀπὸ τῆς πολιτικῆς εἶχεν ἐντελῶς ἀποσπασθῇ, καὶ διετέλει διευθυντὴς ἰδιωτικῆς τραπέζης, ἀλλὰ παρὰ πᾶσι μεγάλης ἀπολαμβάνων ὑπολήψεως.

Ἦν δέ, ὁσάκις τὸν συνήντησα ἐν Δανίᾳ, ἐπισκεφθεὶς αὐτὸν καὶ ἐν τῇ πόλει καὶ εἰς τὴν ἐξοχήν του, ἀντικείμενον τῶν ἡμετέρων συνδιαλέξεων πάντοτε ἡ Ἑλλάς, πρὸς ἣν μοὶ ἔλεγεν ὅτι δὲν ἔπαυσε τρέφων τὴν θερμοτέραν ἀγάπην, καὶ πάσας τὰς ἐν αὐτῇ περιπετείας του εἶχε παρούσας πάντοτε εἰς τὴν μνήμην του.

Τότε δὲ καὶ τὸν εἶδον διὰ πολλὰς τῶν παρ' ἡμῖν ἐνεργειῶν του βαθέως μεταμελούμενον. Ἡ περὶ ὑπάρξεως Γερουσίας ἰδέα του εἶχεν ἐντελῶς μεταβληθῇ. Ἡ Δανία ἡμῶν, μοὶ εἶπε, καὶ πλέον εὐκυβέρνητος εἶναι ἢ ἡ Ἑλλάς, ἐξ αἰτίας τοῦ χαρακτῆρος καὶ τῆς ἀγωγῆς τοῦ λαοῦ της, καὶ οὔτε τῇ ὑπόκειται τὸ πρόβλημα νὰ παρασκευάσῃ ἑαυτῇ μέλλον οἷον ἡ πατρίς σας. Ἀλλὰ τὸ βλέπω τώρα· ἄνευ νομοθετημάτων δυναμένων νὰ χρησιμεύσωσιν ὡς χαλινὸς εἰς τὴν ἀτομικὴν ἰδιοτέλειαν θὰ ἦτο ἀδύνατον νὰ κυβερνηθῇ. Εἰμί, μοὶ προσέθηκε, καὶ ἤμην πάντοτε φιλελεύθερος· ἀλλ' ἡ ἐλευθερία δὲν πρέπει νὰ ὑπερβαίνῃ τὰ ὅρια ἐν οἷς παρασκευάζει τῆς πατρίδος τὴν εὐτυχίαν, δὲν πρέπει νὰ ἐκτρέπηται εἰς ἀκολασίαν, ἢ νὰ χρησιμεύῃ ὡς προσωπὶς εἰς τὴν ἰδιοτέλειαν.»

Μοὶ ὡμολόγησε δὲ προσέτι ὅτι μεγάλως μετεμελήθη, ἀλλ' ὅτε δὲν ἦτον πλέον καιρός, διότι δὲν ἔδωκε μείζονα προσοχὴν εἰς προτροπὰς τοῦ Βρεστρούπ, ὧν ἔσχε πλείονας ἀφορμὰς ν' ἀναγνωρίσῃ τὴν ὀρθότητα.

«Ἀλλά, μοὶ προσέθηκε, διὰ ταῦτα αἰσθάνομαι μᾶλλον λύπην εἰλικρινῆ παρὰ τύψιν συνειδότος. Ὅτε ὁ Βασιλεύς μου μ' ἐκάλεσε καὶ μὲ διέταξε νὰ συνοδεύσω τὸν υἱόν του εἰς τὴν Ἑλλάδα, ἡ πρότασις μεγάλως μ' ἐθορύβησε καὶ μ' ἐξέπληξε, καὶ παρεκάλεσα καὶ ἐσυμβούλευσα τὴν Α. Μ. νὰ ἐκλέξῃ ἄλλον τινὰ ἀντ' ἐμοῦ. Ἐγώ, ὡς τῷ εἶπον, περὶ Ἑλλάδος οὐδὲν ἐγνώριζον ἢ ὅ,τι εἶχον ἀναγνώσει περὶ αὐτῆς εἰς τοῦ σχολείου μου τὰ βιβλία. Δὲν ἤμην κἄν ποτε, δὲν συνέπεσε νὰ ἦμαι ἐκ τῶν λεγομένων Φιλελλήνων, τῶν παρακολουθησάντων τὰς περιπετείας τοῦ ἀγῶνός σας. Ἐγὼ ἐξ ἀκοῆς μόνον εἶχον ὅτι οἱ ἀπόγονοι τῶν ἀρχαίων Ἑλλήνων ἐμάχοντο ὑπὲρ τῆς ἐλευθερίας των, καὶ τοῖς εὐχόμην πᾶσαν ἐπιτυχίαν ὅτε ἤμην παιδίον· ἔκτοτε δὲ σχεδὸν οὐδ' ἤκουσά τι πλέον περὶ αὐτῶν, ὥστε θὰ ἠρχόμην εἰς χώραν ὑπὸ πάσας τὰς ἐπόψεις ἐντελῶς ξένην καὶ ἄγνωστον εἰς ἐμέ, ὅπερ καὶ συνέβη. Προσέτι δὲν ἔλειψα νὰ

παραστήσω εἰς τὸν βασιλέα ὅτι ἂν διετέλεσα τα-μίας ἢ ὑπουργὸς τῶν Οἰκονομικῶν, προσπαθήσας καὶ ἐπιτυχὼν νὰ ἐκτελέσω τὰ καθήκοντά μου οὕτως ὥστε νὰ ἐλκύσω τὴν βασιλικὴν εὔνοιαν, τοῦτο δὲν ἐγγυᾶται τὰ αὐτὰ ἀποτελέσματα καὶ διὰ χώραν ἧς πᾶσαι αἱ περιστάσεις μοὶ εἰσὶ ξέναι. Ἄλλο δὲ οἰκονομολόγος καὶ ἄλλο πολιτικὸς ὀργανωτὴς κράτους καὶ ὁδηγὸς τῶν πρώτων βημάτων τοῦ νεαροῦ αὐτοῦ βασιλέως.

«Ἀλλὰ πᾶσαί μου αὗται αἱ ἐνστάσεις, προσέθηκεν, εἰς οὐδὲν ὠφέλησαν. Ὁ Βασιλεὺς μετὰ τόσης ἀγαθότητος, ἀλλὰ καὶ μετὰ τόσης ἀκλονήτου ἀποφάσεως ἐπέμεινεν, ὥστε τὸ ἐθεώρησα ὡς παρακοὴν καὶ παράβασιν καθήκοντος τὸ νὰ μὴ ἀπέλθω ὅπου μ' ἔπεμπε. Καὶ ἐπροσπάθησα μὲν νὰ πράξω τὸ κατὰ δύναμιν, ἀλλὰ δὲν εἶναι παράδοξον ἂν εἰς πολλά, κατ' ἀρχὰς μάλιστα, ἠπατήθην.»

Τοιαύτη ἦτον ἡ ἐξομολόγησις τοῦ Κ. Σποννέκ, ὅτε τὸν εἶδον τὸ τελευταῖον, οὐδόλως προβλέπων ὅτι τόσον ταχέως θὰ ἤκουον περὶ τοῦ θανάτου του.

Α. Ρ. Ραγκαβης

ΤΟ ΒΟΤΑΝΙ ΤΗΣ ΑΓΑΠΗΣ

(Συνέχεια· ἴδε προηγούμενον φύλλον).

ΙΓ'

Γόησσα γοητευομένη.

Συνελθὼν ἐκ τῆς πρώτης καταπλήξεως ὁ ποιμὴν ἠγέρθη καὶ καταλιπὼν τὴν θύραν τοῦ οἴκου ἀνοικτήν, οὐδὲ στρέψας κἂν τὴν κεφαλὴν πρὸς τὰ ὀπίσω, ἐτράπη εἰς φυγήν, ὄχι μόνον ἐνδίδων εἰς τὴν δύναμιν ἐκείνην, ἥτις σύρει τοὺς κοινοὺς ἐγκληματίας μακρὰν τοῦ τόπου τοῦ ἐγκλήματος, ἀλλὰ καὶ ἀμυνόμενος διὰ τοῦ ὀρθοῦ λόγου, ἐφ' ὅσον ἠδύνατο, πρὸς τὴν ἐπίδρασιν τοῦ πανισχύρου φαρμάκου. Ἠγνόει ἀκριβῶς πότε καὶ πῶς ἐκδηλοῦται αὕτη. Ἐφαντάζετο πρὸς στιγμὴν ὅτι συναντῶν ἐκ νέου τὴν Ἀθιγγανίδα ἐν τῷ χωρίῳ, ἐν τοῖς ἀλωνίοις, ὑπὸ τὰ βλέμματα τῶν γονέων καὶ ἄλλων χωρικῶν, ἴσως δὲν θὰ ἦτο πλέον κύριος ἑαυτοῦ, ἢ ἴσως ἐκείνη θὰ ὑπέκυπτεν εἰς τὴν ἰσχὺν τοῦ φίλτρου... καὶ ἔφευγεν, ἔφευγε διὰ τῶν ἀμπελώνων.

Εὗρε τὸ ποίμνιον, τὸ ὁποῖον εἶχε καταλίπῃ ὑπὸ τὴν φύλαξιν δεκαετοῦς ἐξαδέλφου, παρὰ τὰ Τουρκομνήματα, παρέλαβεν αὐτὸ ἀποτόμως ἀπὸ τῆς βοσκῆς καὶ ὡδήγησε σπεύδων πρὸς τὸν Ὑδρόμυλον.

Ὁ Ὑδρόμυλος τῶν Γουβῶν, μὲ τοὺς ἀσβεστοχρίστους τοίχους, τὴν ἐπικλινῆ στέγην καὶ τὸν μέγαν σεσηπότα τροχόν, κεῖται ἐν περικαλλεστάτῃ θέσει καλουμένῃ Κριθαριαίς. Εἶνε δ' αὕτη μικρὰ κοιλάς, ἧς αἱ χλοεραὶ πλευραὶ ὀρθοῦνται ἀμφιθεατρικῶς κλιμακωταὶ πρὸς τὸν γαλανὸν αἰθέρα καὶ ἡ ὁμαλὴ περιοχὴ ξανθὴ ἐκ τῶν κριθοσπάρτων ἀγρῶν λευκαίνεται διατεμνομένη ὑπὸ τῆς χαλικοστρώτου κοίτης τοῦ ξηροποτάμου Βρύσα.

Ἀλλ' αἱ φυσικαὶ τοῦ τόπου καλλοναὶ οὐδόλως ἐνδιέφερον τὸν ποιμένα, οὐδ' εἵλκυσαν αὐτὸν ἐκεῖσε. Ἦλθεν ἁπλῶς ἵνα ποτίσῃ τὸ ποίμνιον καὶ ὁδηγήσῃ εἶτα πρὸς τὸ δασῶδες βουνὸν ἐγγὺς τῶν ὀρέων τῆς Τζαπουρνιᾶς. Ἐκεῖ θὰ ἦτο καὶ ἐν πλήρει ἐρημίᾳ καὶ οὐχὶ μακρὰν τῆς καλύβης τῶν Ἀθιγγάνων, οὕτω δ' ἡ μετὰ τῆς Ζεμφύρας προσδοκωμένη συνάντησις καὶ εὐχερεστέρα καθίστατο καὶ ἀσφαλής.

Κατὰ τὴν ὥραν ἐκείνην ὅλα σχεδὸν τὰ ποίμνια τοῦ χωρίου εἶχον ἀθροισθῇ ὑπὸ τὰς παραποταμίους πλατάνους, ὅπως ποτισθῶσιν ἐν τῷ γλίσχρῳ ὕδατι τοῦ Βρύσα, καὶ ἠκούοντο ἐκ μακρᾶς ἀποστάσεως οἱ πολύφθογγοι κωδωνισμοὶ τῶν κριῶν καὶ τῶν τράγων, οἱ βελασμοὶ τῶν προβάτων, αἱ ὑλακαὶ τῶν κυνῶν, οἱ συριγμοὶ καὶ αἱ κραυγαὶ τῶν ποιμένων.

Τούτων οἱ ἀνηλικώτεροι καταλιπόντες τὰ ποίμνια ἐλεύθερα ἐπεδίδοντο εἰς ποικίλας παιδιάς. Οἱ μὲν ἠλίευον ἐντὸς θολοῦ τινος βόθρου, ἕτεροι ἀνερριχῶντο ἐπὶ κουκουναριᾶς, ἵνα δρέψωσιν ἀώρους κώνους, ἄλλοι ἐλιθοβόλουν τοὺς ἐπὶ τῶν πλατάνων τερετίζοντας κοσσύφους καὶ τις ὀκταετὴς φιλόμουσος ἔκοπτε κάλαμον ὅπως κατασκευάσῃ αὐλόν.

Τὰ ποίμνια κατεπάτουν τὴν ὑγρὰν ἄμμον σπεύδοντα νὰ ποτισθῶσι καὶ συνεμίγνυντο τὰ πρόβατα καὶ ἤριζον διὰ τῶν κεράτων ἀγέρωχοί τινες τράγοι καὶ προσετρίβοντο ἐπὶ τῶν δένδρων αἱ ψωριῶσαι αἶγες καὶ κατωπτρίζοντο ἐν τῷ κρυσταλλίνῳ ὕδατι κατὰ στίχον μορφαὶ ἀναμίξ, μέλαιναι καὶ ψαραὶ καὶ λευκαί, ἀναμασσῶσαι καὶ ἠλιθίως μορφάζουσαι.

Ὁ Γιαννιὸς σπεύδων νὰ ποτίσῃ τὸ ποίμνιον αὐτοῦ δὲν ἀνέμεινε σειράν, ἀλλ' ἐξεδίωξε τὰ τῶν ἄλλων καὶ ἐπειδή τις τῶν μικρῶν βοσκῶν ἐτόλμησε νὰ διαμαρτυρηθῇ, ἐξημμένος ὡς ἦτο, ἐξύβρισεν, ἐρράπισε καὶ ἀπέπεμψεν αὐτὸν κλαίοντα.

Ἐγγύτατα τοῦ μέρους ἐκείνου διήρχετο ἡ ὁδὸς ἡ ἄγουσα πρὸς τὰ μεσόγεια χωρία. Ὁ ποιμὴν προσηλωμένος εἰς τὸ ποίμνιον, οὐδὲ ἐστράφη νὰ ἴδῃ τίς ὁ ἱππεὺς ὁ ἐρχόμενος ἐν τριποδισμῷ γοργῷ καὶ κινῶν τὸν χονιορτόν. Καὶ θὰ διήρχετο οὗτος τρία μόλις βήματα μακρὰν ἀπαρατήρητος, ἂν μὴ φωνή τις πτερωτὴ διεπέρα ὡς βέλος τὴν καρδίαν τοῦ νέου χωρικοῦ.

— Ἀστὰ Βρυσάλια!...

Ἀνετινάχθη ἔκθαμβος καὶ εἶδε τὴν Ἀθιγγανίδα ἐπὶ τῆς ὄνου φεύγουσαν γοργῶς καὶ στρέφουσαν πρὸς τὰ ὀπίσω τὴν κεφαλήν. Τὰ χείλη αὐτῆς ἐμειδίων, οἱ ὀφθαλμοὶ ἐκαμμύοντο περιπαθῶς· ὁ Γιαννιὸς ἠσθάνθη ὑπερτάτην δύναμιν, ἥτις ἔσυρεν αὐτὸν πρὸς τὴν φεύγουσαν καὶ ἔσπευσε νὰ τὴν ἀκολουθήσῃ. Εἰς τὴν πρώτην ὁρμὴν φωνή τις γνωστὴ ἀνεχαίτισε τὸν ἐρωτόληπτον χωρικόν.

— Αἴ, Γιαννιέ, γιὰ ποῦ:

Ὁ νεανίας ἀνεκόπη, κρῦος ἱδρὼς περιέχυσε τὴν ράχιν καὶ τὸ μέτωπον αὐτοῦ· ἡ φωνὴ ἐκείνη ἦτο τοῦ ἐκ μητρὸς θείου Ζάχου Μυλωνᾶ.

— Καλή σου 'μέρα, μπάρμπα, ἤρθρωσε τεθορυβημένος ὁ ἀνεψιός.

— Τ' ἔπαθες καὶ ξαφνίστηκες 'σὰν τὸ λάφι; Καὶ εὐτυχῶς δίχως νὰ προσμείνῃ ἐξήγησιν, ἣν θὰ ἠδυνάτει νὰ δώσῃ ὁ ποιμὴν, προσέθηκε:

— Σὲ βίγλισα ἀπ' τὸ μῦλο πέρα κ' ἦρθα νὰ σὲ πάρω ἀγγάρεια.

Καὶ ἐνῷ ὁ νέος ἀδημονῶν ἔνευε κάτω τὴν κεφαλὴν καὶ ἔδακνε τὸ χεῖλος, ὁ θεῖος μυλωθρὸς ἀνέπτυσσε διὰ μακρῶν πῶς εἶχε βλαβῆ μία ἀκτὶς τοῦ τροχοῦ, ἥτις εἶχεν ἀνάγκην ἀλλαγῆς καὶ προσέθηκεν ἐν συμπεράσματι, ὅτι μόνος ὁ ἐπιδέξιος Γιαννιὸς ἠδύνατο νὰ βοηθήσῃ εἰς τοποθέτησιν τῆς νέας ἀκτῖνος, ἣν εἶχεν ἤδη ἕτοιμον.

— Σὲ δυὸ τρεῖς ὧραις μπιτίζουμε τὴ δουλειά· δὲν ἔχεις νὰ χασομερήσῃς πολύ! εἶπε τέλος ἰδὼν ὅτι ὁ ποιμὴν ἐδίσταζε.

Καὶ ὁ ταλαίπωρος νέος, μὴ εὑρίσκων εὔλογον πρόφασιν ὅπως ἀποφύγῃ τὴν ἐργασίαν, τὴν κατάρατον αὐτὴν ἐπισκευὴν τοῦ μύλου, ἠναγκάσθη ἑκὼν ἄκων ν' ἀκολουθήσῃ τὸν θεῖον, καταλιπὼν τὸ ποίμνιον ὑπὸ τὴν φρούρησιν ἑτέρου τινὸς μικροῦ βοσκοῦ καὶ στέλλων καθ' ἑαυτὸν εἰς τὸν διάβολον καὶ τὸν μῦλον καὶ τὸν μυλωθρόν.

Ἡ φωνὴ ἐκείνη ἦτο ἔναυλος εἰς τὴν ἀκοήν του.

— Σ τὰ Βρυσάλια!...

Τί ἄλλο ἐσήμαινε ἢ ὅτι εἰς τὰ Βρυσάλια θὰ ἤρχετο νὰ τὸν εὕρῃ;

Προφανῶς τὸ φίλτρον εἶχεν ἐπενεργήσῃ ἤδη· ἡ Ἀθιγγανὶς ἔδιδε συνέντευξιν, ὥριζε τόπον τὰ δροσερὰ Βρυσάλια, ὅπου τὸ ὕδωρ ρέει ὑπὸ μεγάλας πλατάνους καὶ λούει διανθεῖς πικροδάφνας, ὅπου αἱ πυκναὶ λύγοι καὶ οἱ συμφυεῖς σχῖνοι παρέχουσι κρύπτας ἀσφαλεῖς. Τίς οἶδεν ἂν δὲν ἐπορεύετο κατ' εὐθεῖαν ἐκεῖσε, ἂν δὲν ἀνέμενε νῦν ἀδημονοῦσα;

Καὶ αὐτὸς ἠλιθίως ὑποκύψας εἰς τὴν θέλησιν τοῦ φαλακροῦ θείου ἐσφυρηλάτει κεκλιμένος ὑπὸ τὸν ἄξονα τοῦ τροχοῦ. Εὐνόητον δ' εἶνε μετὰ πόσης ἀθυμίας καὶ ἀδεξιότητος εἰργάζετο. ἐκμανεὶς μάλιστα πρὸς στιγμὴν κατὰ τοῦ μύλου αὐτοῦ, ὅστις ἦν αἴτιος τῆς ἐρωτικῆς ἀποτυχίας, κατήνεγκε μετὰ τοσαύτης ὁρμῆς κτυπήματα ἐπὶ τῶν ξύλων, ὥστε ὁλόκληρος ὁ τροχὸς ἐκλονήθη καὶ ὁ θεῖος ἠναγκάσθη νὰ ἐπέμβῃ ἀνησυχῶν:

— Αἴ, αἴ, παλληκάρι μου, βάστα τὸ θυμό σου, θὰ μοῦ 'γκρεμίσῃς τὸ μῦλο.

Καὶ οὐδὲν ἐκέρδησε διὰ τῆς ὀργῆς αὐτοῦ, παρέτεινε μάλιστα τὴν ἐργασίαν καὶ ὁ ἥλιος ἔκλινε πρὸς τὴν δύσιν, ὅτε ἀπαλλαγεὶς τέλος καὶ οὐδόλως προσέχων εἰς τὰς εὐχαριστίας τοῦ θείου καὶ ἀποποιηθεὶς τὸν οἶνον, ὃν προσήνεγκεν αὐτῷ εἰς ἀμοιβήν, ἀπῆλθεν ὁ ποιμὴν εἰς τὰ Βρυσάλια, ὁδηγῶν τὸ ποίμνιον μεθ' οἴας σπουδῆς τὸν χειμῶνα, ὅτε ἠπείλει θύελλα.

Καὶ ἐνῷ κορυφωθεῖσα προσδοκία ἐπτέρου τοὺς πόδας αὐτοῦ ἀφ' ἑνός, ἀφ' ἑτέρου ἀπελπιστική τις σκέψις ἔκοπτε τὰ γόνατά του: ἂν ἐκείνη εἶχεν ὑπάγῃ ἐκεῖ καὶ μὴ εὑροῦσα αὐτὸν ἔφυγεν!... Ἀλλὰ παρεμυθεῖτο εὐθὺς πάλιν: ὄχι, κατὰ τὴν πρόρρησιν τῆς γοήσσης, ἡ γυνὴ ἥτις θὰ ἐγεύετο ἐκ τοῦ βοτάνου ὤφειλε νὰ ἔλθῃ εἰς τοὺς πόδας του. Καὶ ἂν λοιπὸν ἡ Ἀθιγγανὶς ἐπορεύθη ἐκεῖ ὅπου ἤλπισεν ὅτι θὰ τὸν εὕρῃ, μὴ συντυχοῦσα αὐτῷ ἢ θὰ ἀνέμενεν ἢ θὰ ἐπανήρχετο.

Καθ' ὅσον δὲ προύχώρει εἰς τὴν κλεισώρειαν, ἥτις καλεῖται Βρυσάλια ἴσως διὰ τὰ πολλὰ ὕδατα αὐτῆς ἢ διότι βρέχεται ὑπὸ τοῦ ξηροποτάμου Βρύσα, νάρκη τις παρέλυε τὰς κινήσεις του, ἡ κεφαλή του ἐστρέφετο, ἡ καρδία του ἔπαλλεν ἀτάκτως. Ἀνὰ πᾶν βῆμα ἀνεσκίρτα καὶ ὠχρία ἐκ τοῦ ἐλαχίστου θορύβου, ὃν προὐξένει ἀφιπταμένη τρυγών, χελώνη βαδίζουσα ἐπὶ ξηρῶν φύλλων, ἐρίφιόν τι εἰσχωροῦν ἐντὸς τῶν θάμνων. Καὶ ἀπέδιδε τὴν κατάστασιν ταύτην ἐν ᾗ τὸ πρῶτον νῦν διετέλει εἰς τὴν ἐπήρειαν τοῦ φαρμάκου.

— Διαβολεμένο βοτάνι ἀλήθεια· 'μπορεῖ νὰ σαλέψῃ τὰ λογικὰ κανενός! διελογίζετο.

Ἀλλ' ἐκεῖ νέα δοκιμασία ἀνέμενεν αὐτόν. Δύο χωρικαὶ εἶχον πλύνῃ ἐν τῷ ῥέοντι ὕδατι, παρέμενον δ' ἔτι ἐκεῖ κλώθουσαι καὶ φλυαροῦσαι μέσῳ τῶν ὑγρῶν ἐνδυμάτων, ἅτινα εἶχον ἁπλώσῃ ἐπὶ τῶν πέριξ θάμνων. Ὁ ποιμὴν ἔτυψε μετὰ πείσματος τὴν γῆν διὰ τοῦ ποδὸς καὶ ἀπέπτυσε φρικώδη βλασφημίαν. Ἀπέφυγε μεθ' ἁπλοῦν χαιρετισμὸν τὴν συνναστροφὴν αὐτῶν καὶ προεχώρησε πλαγίως πρὸς ὑψηλόν τι μέρος, ὅθεν ἐπώπτευεν αὐτάς. Μετ' ἀγωνίαν ὥρας, ἥτις ἐφάνη αἰὼν εἰς τὸν Γιαννιόν, αἱ χωρικαὶ ἠυδόκησαν νὰ περισυλλέξωσι τὰ στεγνωθέντα ἐνδύματα καὶ νὰ ἀπέλθωσιν. Ὅταν ὁ ποιμὴν ἔτεινε τὸ οὖς πρὸς τὰς βαθηδὸν σβεννυμένας ἐκ τῆς ἀποστάσεως φωνὰς αὐτῶν, αἵτινες μόναι

ἐτάραττον τὴν ἑσπερινὴν σιωπήν, καὶ ὅταν τέλος οὐδὲν ἤκουεν ἀνέπνευσε βαθέως, ὡς ν' ἀπηλλάγη ἐπαχθοῦς φόρτου.

Ὁ ἥλιος εἶχε δύσῃ καὶ ἠπλοῦτο πέραν εἰς τὸ ἄκρον τοῦ ὁρίζοντος ἡ βασίλειος αὐτοῦ πορφύρα. Δειλὸς ὁ Ἕσπερος ἔλαμπεν εἰς τὴν κορυφὴν τοῦ βουνοῦ. Ὁ ποιμὴν ἐκάλυψε διὰ τῶν δύο χειρῶν τὴν μορφήν. Ἄρρητόν τι, ἀνέκφραστον συναίσθημα ἀνήρχετο ἐκ τοῦ στήθους καὶ ἔπνιγεν αὐτὸν καὶ ἐξεχύθη εἰς βαθὺν στεναγμόν, μεθ' ὃν ἐνόμισεν ὅτι ἀπέπτη ἡ ζωή του, ἡ ὕπαρξίς του ὅλη. Πρὸς στιγμὴν ἀπώλεσε πᾶσαν συναίσθησιν, ἡ ἀτομικότης αὐτοῦ ἐμηδενίσθη...

Συνῆλθε βιαίως ἐκ τῶν ὑλακῶν τοῦ Ἀχμέτ, ὅστις ὥρμησεν ὀργίλος πρὸς τὴν ἀτραπόν. Ἀνεκάλεσε δι' ἐπανειλημμένων συριγμῶν τὸν κύνα καὶ ἔσπευσε πρὸς τὴν διεύθυνσιν ἐκείνην.

Ἐκινεῖτο, ἐνήργει ἀσυνειδήτως ὡς νευρόσπαστον ὑπὸ ἀοράτων νημάτων ὁδηγούμενον.

Ἀλλ' ὄχι, δὲν ἦτο σκιά, δὲν ἦτο φαντασίας πλάσμα. Γυνή τις προὐχώρει πρὸς αὐτὸν μεταξὺ τῶν θάμνων. Ἐν τῷ λυκόφωτι δύο ὀφθαλμοὶ ἔλαμπον ὡς ὁ Ἕσπερος ἐκεῖ ἐπάνω ἐπὶ τοῦ βουνοῦ.

Καὶ ἐπλησίασεν, ἐπλησίασεν, ἕως οὗ ἠσθάνθη μεθύων ὁ νεανίας τὴν πνοήν της θερμήν, τὰ χείλη της καίοντα...

Οἱ γρύλλοι ηὔλουν ὑπὸ τοὺς θάμνους, τὸ ὕδωρ ἐκελάρυζε μεταξὺ τῶν πετρῶν, οἱ τράγοι ἀνεκινοῦντο ἐν ὀνείρῳ κωδωνίζοντες, καὶ ἡπλοῦτο ἀχανὲς ὑπὲρ τὰς μαύρας σκιὰς τῶν κοιμωμένων δένδρων ὁ ἔναστρος πέπλος τῆς θερινῆς νυκτός.

ΙΔ'.

Εἰδυλλιακοὶ ἔρωτες

— Εἶσαι 'δικός μου, γιὰ πάντα 'δικός μου· οὔτ' ὁ Θεὸς οὔτ' ὁ Σαϊτάνης 'μπορεῖ νὰ μᾶς χωρίσῃ πλειά, ἐψιθύρισεν ἡ Ἀθιγγανὶς προσηλοῦσα ἡδυπαθῶς τοὺς γαλανοὺς αὐτῆς ὀφθαλμοὺς ἐπὶ τῆς μορφῆς τοῦ ποιμένος.

Καὶ ἐκεῖνος κλίνων ἐπὶ τὰ γόνατα αὐτῆς τὴν κεφαλήν, μεθύων ἐκ τοῦ ἀρώματος, ὅπερ ἀπέπνεον τὰ ἐν τῷ κόλπῳ τῆς νεάνιδος κεκρυμμένα κλωνία βασιλικοῦ, ἀπεκρίνετο:

— Ἀδικός σου καὶ 'σὲ ζωὴ καὶ 'σὲ θάνατο.

Ἄλλοτε πάλιν μετριοφρονοῦσα εἰς ἄκρον ἤλεγχε τὸν νεαρὸν χωρικὸν ἐπὶ τῇ ἐκλογῇ.

— Τί μοῦ ζήλεψες; Τὴ μαυρίλα μου, τὰ γατίσια 'μου μάτια ἢ τὴ φτώχια μου καὶ τὴν κακομοιριά μου;

— Μὴ μου λὲς αὐτὰ τὰ πικρὰ λόγια... Τὴ μαυρίλα σου! καὶ ποιὰ εἶνε γλυκότερη μελαχρινὴ ἀπὸ σένα; Τὰ 'μάτια σου! καὶ ποιαῖς διαμαντόπετραις λάμπουν πλειότερο; Ποιὸς λογαριάζει 'σὲ τί τσαντήλα εἶνε τὸ χλωροτύρι, ποιὸς κυττάει τὶ παλιορούτα φορεῖ κορμὶ λαχταριστὸ σὰν τὸ δικό σου;

Καὶ ἐπεκύρου τοὺς λόγους περιπτυσσόμενος αὐτήν. Ἀλλ' ἐκείνη δακρύουσα ἀπώθει τοὺς νευρώδεις βραχίονας.

— Ὄχι, δὲν σου πρέπει ν' ἀγκαλιάζῃς λαιμὸ δίχως γιουρντάνι, μέση δίχως κεντιστὸ ζουνάρι· δὲν σου στέκει νὰ φιλᾷς κεφάλι δίχως σκουφομάντιλο καὶ δίχως γιαλιστάρα.

Διαμαρτυρομένου δὲ διὰ θωπευτικῶν λόγων τοῦ Γιαννιοῦ, ἡ Ζεμφύρα ἐξηκολούθει ἐπιπληκτικῶς:

— Γιατὶ δὲν ἔδινες 'ς ἄλλην τὸ βοτάνι, 'σὲ καμμιὰ λιγερὴ τοῦ χωριοῦ, 'ς τὴν Τασώ, 'ς τὴ 'Μορφούλα, 'ς τὴ Μυγδαλιὰ τοῦ Ζήση; Θὰ εἶχες ξάστερη κι' ὁλοφάνερη τὴν ἀγάπη τους 'ς τ' ἀλώνια τοῦ χωριοῦ, θὰ τῆς καμάρωνες 'ς τὸ παννηύρι μὲ τ' ἄρματά τους... Ὄχι νὰ σέρνεσαι μέσ' 'ς τὰ ρουμάνια γιὰ ν' ἀνταμωθοῦμε σὰν ζλάπια, μακρυ' ἀπ' τὸν κόσμο, μακρυ' ἀπ' τῆς 'μέρας τὰ μάτια!

— Γιατί; καὶ 'ρωτᾷς γιατί; γιατὶ ἐσένα ἀγαποῦσα, ἐσένα ἀγαπῶ πλειότερο ἀπ' τὸ φῶς τῶν 'ματιῶν μου, πλειότερο ἀπ' τὴν εὐχὴ τῆς μάνας μου.

Καὶ ἐξιστόρει τὸν τρόπον καθ' ὃν ἐν τῇ καρδίᾳ του τῇ τέως ξηρᾷ ἐβλάστησε πρῶτον αἴσθημα ὁ ἔρως αὐτός, ὡς κυκλαμιὰ ἐπὶ βράχου, καὶ ἀφηγεῖτο τὰς φάσεις τῆς μοιραίας ταύτης ἀγάπης καὶ τὰς περιπετείας καὶ τὰς ἀμφιβολίας καὶ τοὺς πόνους ἐν τῇ εἰδυλλιακῇ γλώσσῃ τῶν συγχρόνων χωρικῶν, ἥτις οὐδόλως ὑπολείπεται ἐκείνης, ἣν ἐλάλουν οἱ ἐρωτευμένοι ἀγρόται τοῦ Θεοκρίτου καὶ τοῦ Βιργιλίου.

Αὗται ἦσαν αἱ περιπαθέσταται τῶν νυκτερινῶν συνεντεύξεων, ἀλλ' εἶχον καὶ ὥρας μᾶλλον εὐθύμους. Τοιοῦτος ὁ ἔρως πανταχοῦ καὶ πάντοτε: μειράκιον, οὐ τὰ χείλη διαστέλλει μειδίαμα, ἐνῷ τὰς παρειὰς ὑγραίνουσι σταγόνες δακρύων.

Πολλάκις οἱ γέλωτες αὐτῶν ἀφύπνιζον τὴν κοιμωμένην ἠχὼ τοῦ δάσους, πολλάκις ἐκυνηγοῦντο ἐν τῷ σκότει, μέσῳ τῶν θάμνων φεύγοντες δῆθεν ὁ εἷς τὸν ἄλλον. Ἐνίοτε ἐν ὡρισμένῃ συνεντεύξει ἡ Ἀθιγγανὶς ἐρχομένη πρὸ τῆς ὥρας ἐκρύπτετο, ἀναρριχωμένη μετ' εὐστροφίας σκιούρου, ἐν τῷ φυλλώματι δένδρου καὶ ἐκεῖθεν ἐλιοβόλει τὸν ἐγκαίρως ἐρχόμενον καὶ ἀδημονοῦντα ἐπὶ τῇ καθυστερήσει αὐτῆς ποιμένα. Ὀνειρεύας ἐν ἀρχῇ ἀγνοῶν πόθεν προήρχοντο οἱ ἐξ ὕψους ριπτόμενοι μικροὶ λίθοι ἐξεπλήττετο, ἐταράσσετο, ἕως οὗ μὴ δυναμένη ἐπὶ πλέον νὰ κρατηθῇ ἡ πονηρὰ ἐπροδίδετο διὰ μικροῦ γέλωτος. Καὶ ὁ Γιαννιὸς ἐνόει τότε τὴν παιδιὰν καὶ ἀνήρχετο εἰς τὸ δένδρον ὅπως τὴν συλλάβῃ καὶ ἀπωθεῖτο ὑπ' αὐτῆς καὶ τὴν ἔφθανε τέλος καὶ ἐφιλοῦν-

το ὡς πτηνὰ ἐκεῖ ἐπάνω μεταξὺ τῶν κλάδων.

Ἄλλοτε ἐνίπτοντο ἢ ἔπινον ὕδωρ ἐκ τοῦ ρυακίου καὶ ἐβρέχοντο καὶ ὠθοῦντο, ἕως οὗ ἐβαπτίζοντο ἀμφότεροι ἐντὸς τῆς ἀβαθοῦς κοίτης. Πλέον δὲ ἢ ἅπαξ ὁ Γιαννιὸς κατὰ τὴν μεσημβρινὴν ὥραν, ἐνῷ ἔκλινε τὴν κεφαλὴν ἐν σκιᾷ βαυκαλώμενος ὑπὸ τῶν τεττίγων καὶ ὁ ὕπνος γλυκὺς ἐσφράγιζε τὰ βλέφαρά του, ἐξύπνισεν αἴφνης ὑπὸ θερμοῦ φιλήματος, ὅπερ ἐπέθηκεν ἐπὶ τὰ χείλη αὐτοῦ θρασέως ἡ Ζεμφύρα, καὶ ἔφυγεν ἔπειτα δρομαία ἵνα μὴ φωραθῇ ὑπό τινος.

Συχνότατα ἐδείπνουν τὴν νύκτα ἐκεῖ εἰς τὸν συνήθη τόπον τῶν νυκτερινῶν συνεντεύξεων, τὰ Βρυσάλια. Ὁ ποιμὴν ἐφύλαττε πᾶν ὅ,τι ἡ μητρικὴ μέριμνα ἀπέστειλεν ἐκ τοῦ οἴκου κατὰ τὴν ἡμέραν: πινάκιον ὀσπρίων, τεμάχιον τυροῦ, δράκα ἐλαιῶν, ἡ δὲ Ἀθιγγανὶς ἔφερε συνήθως οὐδὲν ἄλλο ἢ τεμάχιον ἄρτου καὶ εἰκοσάδα ἀπίων, ἅτινα ἔδρεπεν ἀπὸ τῶν δένδρων τοῦ χωρίου. Εἶχον καὶ γάλα ἐκ τῶν αἰγῶν, ὅπερ ἔπινον νωπὸν μεθ' ἅλατος. Τί ἄλλο ἤθελον; Ἄλλως δὲν ἐστεροῦντο τοῦ σπουδαιοτάτου προσφαγίου: ὀρέξεως, καὶ εἶχον τὸ πλουσιώτατον ἐπιδόρπιον παντὸς δείπνου: τὸν ἔρωτα.

Οἱ χωρικοὶ ἦσαν ἐπησχολημένοι κατὰ τὰς ἡμέρας ἐκείνας ἐν τοῖς ἀλωνίοις καὶ δὲν ἀπεμακρύνοντο τοῦ χωρίου, οἱ δὲ λοιποὶ ποιμένες, ὧν οἱ πλεῖστοι ἀνήλικοι, ὡδήγουν τὰ ποίμνια αὐτῶν καὶ διενυκτέρευον οὐχὶ πέραν τοῦ ὑδρομύλου, ὥστε οὐδεὶς ἀδιάκριτος ἦλθε νὰ ταράξῃ τοὺς εἰδυλλιακοὺς ἔρωτας τῆς Ἀθιγγανίδος καὶ τοῦ ἀγρότου.

Ἀφ' ἑτέρου ὁ Γυφτοκάβουρας εἶχεν ἀπέλθῃ χάριν ἐργασίας τινὸς εἰς Αἰδηψὸν ἐπὶ ἑβδομάδα καταλιπὼν τὴν κόρην μόνην φύλακα τῆς καλύβης, ὥστε οὐδ' ἐκεῖθεν εἶχον νὰ φοβηθῶσιν. Ἄλλως δ' ὁ μονόφθαλμος, ὅταν ἔκλειε βεβαρημένος ὑπὸ τοῦ ὕπνου καὶ τοῦ οἴνου τὸν ἕτερον ὀφθαλμόν, ἦτο βέβαιον ὅτι δὲν θ' ἀφυπνίζετο οὐδ' ὑπὸ τῆς σάλπιγγος τοῦ ἀγγέλου. Ἡ κόρη κατελίμπανεν αὐτὸν νύκτας ὅλας μόνον ῥέγχοντα καὶ ἔσπευδεν εἰς συνάντησιν τοῦ φιλτάτου.

Ὁ Γιαννιός, θρασυνθεὶς ἐκ τῆς ἀναχωρήσεως τοῦ Ἀθιγγάνου ἐτόλμησε δὶς ἢ τρὶς νὰ ἔλθῃ τὴν νύκτα εἰς τὴν καλύβην, ἀλλ' ἠναγκάσθη νὰ διακόψῃ τὰς ἐκδρομὰς ταύτας, διότι συναντήσας ποτὲ χωρικὸν ἐκ Τσαπουρνιᾶς γνωστόν, ἐνεδρεύοντα χάριν λαγωῶν ὄπισθεν τῶν θάμνων, καὶ ἀρνηθεὶς ν' ἀπαντήσῃ εἰς τὴν ἐρώτησιν τίς ἦτο, ἐτουφεκίσθη ὑπ' αὐτοῦ ἐξ ἀποστάσεως ἀνεπιτυχῶς.

Ὁ χωρικὸς ἀφηγήθη τὸ πρᾶγμα ἐν τῷ χωρίῳ τὴν ἑπομένην καὶ πολλῶν ὑπονοιῶν καὶ εἰκασιῶν ἐγένετο τοῦτο ἀφορμή. Τινὲς ἐφρόνουν ὅτι ζωοκλέπτης θὰ ἦτο ὁ ἄνθρωπος ἢ φυγόδικος, γέρων τις δὲ μικρόσωμος πεφημισμένος ἐπὶ πονηρίᾳ, ὃν ἐπὶ ταύτῃ κα προσωνόμαζον Μωραΐτην, καμμύων τὸν ὀφθαλμὸν ὑπέλαβεν:

— Κάτι θηλυκὸ εἶνε 'ς τὴ μέση!

Εἰς τὸν πατρικὸν οἶκον ὁ Γιαννιὸς ἤρχετο νῦν σπανιώτερον ἢ ἄλλοτε. Ὁσάκις ἐπάτει τὸν οὐδὸν αὐτοῦ κατελαμβάνετο ὑπὸ ἀλγεινοῦ τινος συναισθήματος. Ἐκεῖ ἀνελογίζετο τὸ μέγεθος τοῦ παραπτώματος, εἰς ὃ εἶχεν ὑποπέσῃ παρασυρθεὶς ὑπὸ τῆς ἀγάπης. Καὶ ἐφοβεῖτο ἑκάστοτε μὴ ἐφωράθη, καὶ παρεξήγει συχνὰ τὸν τρόπον τοῦ πατρός, καὶ πολλάκις ἀνέμενε τρέμων ν' ἀκούσῃ αἴφνης ἐκσπῶσαν ἐπὶ τὴν κεφαλὴν αὐτοῦ κεραυνοβόλον τὴν ὀργὴν καὶ τὴν πατρικὴν κατάραν.

Μόνον ἐκεῖ ὑπὸ τὴν στέγην τοῦ γενεθλίου οἴκου ἔπτησσε δειλῶς ὁ ἔνοχος ἔρως τοῦ ποιμένος. Ἀλλὰ εὐθὺς ὡς διεσκέλιζε τὴν θύραν, τὸ πανίσχυρον αἴσθημα ἀνελάμβανε πάλιν ἀπόλυτον τὴν κυριαρχίαν. Ὁ ἁπλοῦς ἀγρότης πεποιθὼς ὅτι διετέλει ὑπὸ τὸ κράτος τοῦ μαγικοῦ βοτάνου, ἔκυπτε δουλικῶς τὴν κεφαλήν, αἰσθανόμενος τὰς χεῖρας αὐτοῦ ἐς ἀεὶ δεδεμένας ὑπὸ ἀλύσεων ἀδιαρρήκτων, οὐδ' ἐπεχείρει ν' ἀποσείσῃ ταύτας—ἄλλως ἦτο τόσον ἀπαλὰ τῶν θωπειῶν καὶ τῶν φιλημάτων τὰ δεσμά!...

Ἐνῷ ἐν ἀρχῇ ἐθεώρει σωτήρια τὰ δύο ἔτη τοῦ χωρισμοῦ, ἐνῷ προσεδόκα τὴν ἡμέραν τῆς ἀναχωρήσεως ὡς ἡμέραν ἀπαλλαγῆς ἀπὸ τοῦ ἀσκόπου καὶ ἀνοσίου τούτου ἔρωτος, πρὸς ὃν ἡ μοῖρα τὸν παρέσυρε, νῦν, καθ' ὅσον προσήγγιζεν ἡ 1 Αὐγούστου, ὡρισμένη ἡμέρα τῆς ἐν τῷ στρατῷ κατατάξεως, ἐκορυφοῦτο ὁ πόνος αὐτοῦ ἐπὶ τῷ χωρισμῷ.

Ἡ Ζεμφύρα ἔβλεπεν αὐτὸν κατηφῆ, δακρύοντα ἐνίοτε καὶ ἠρώτα ἀνησυχοῦσα τὴν αἰτίαν. Ἐκεῖνος δ' ἀπέκρυπτε τὴν ἀλήθειαν καὶ τὴν θλῖψιν ἀπέδιδεν εἰς ἄλλας ἀφορμάς, ἰδίᾳ δ' εἰς τοὺς φόβους, οὓς εἶχε πάντοτε μὴ ἀνακαλυφθῶσιν ὑπὸ τῶν γονέων αἱ μετὰ τῆς θυγατρὸς τοῦ Γυφτοκάβουρα σχέσεις αὐτοῦ. Καὶ ἐκείνη τότε παρεμύθει αὐτόν, διεβεβαίου περὶ τῆς αἰωνίου ἀγάπης της καὶ ἐπέλεγε:

— Σ' τὸ ὑστερνὸ κανεὶς δὲν 'μπορεῖ νὰ μᾶς χωρίσῃ, ἔτσ' εἶνε γραφτὸ πλειὰ μὲ τῆς Μοίρας τὸ χέρι. Ὅπου νὰ πᾷς κοντά σου θἀρθῶ, σκλάβα θὰ σέρνωμαι 'ς τὰ πόδια σου!

Καὶ ἤρχιζαν ἔπειτα σχέδια περὶ τοῦ προσεχοῦς χειμῶνος: ποῦ θὰ συναντῶνται, πῶς θὰ βλέπωνται τὰς νύκτας τὰς μαύρας, ὅταν ὅλοι θὰ ζητῶσιν ἄσυλον ὑπὸ στέγην παρὰ τὴν πυράν. Ἐνῷ δ' ἐνόμιζεν ὅτι διὰ τούτων ἐμάλασσε τὴν ἀλγοῦσαν καρδίαν τοῦ φιλτάτου, παρώξυνε μάλιστα καὶ ἐξηρέθιζε τὴν πληγὴν αὐτοῦ,

συνειδότος πόσον φροῦδα ἦσαν τὰ σχέδια ταῦτα!...

[Ἕπεται συνέχεια]

ΓΕΩΡΓΙΟΣ ΔΡΟΣΙΝΗΣ

ΑΝΑΛΥΣΙΣ ΚΑΙ ΤΑΞΙΝΟΜΗΣΙΣ ΤΟΥ ΨΕΥΔΟΥΣ

ΨΥΧΟΛΟΓΙΑ ΤΩΝ ΨΕΥΣΤΩΝ

Συνέχεια· ἴδε προηγούμενον φύλλον.

Β' κλάσις: Ψεύδη βλαπτικὰ ἢ ἀντικοινωνικά

Ἐνταῦθα θὰ ἴδωμεν ὅλας τὰς λεγεῶνας τῶν ἀνθρωπίνων παθῶν ἀπειλητικὰς καὶ εἰδεχθεῖς τὴν ὄψιν πορευομένας πρὸς ἔφοδον κατὰ τῆς κοινωνίας μὲ τὸν αὐτὸν ὁμοιόμορφον ὁπλισμόν, τὸ *ψεῦδος*.

Ὁ φθόνος, ἡ πλεονεξία, ἡ ἐκδίκησις, ἡ ἀσυνείδητος φιλοδοξία, ὁ ἔρως, τὸ μῖσος, ἡ ματαιοδοξία καὶ πάντα ἐν γένει τὰ βίαια πάθη, ὧν ἡ ἐκπλήρωσις σκοπεῖ τὸ μὲν τὴν βλάβην τῶν ἄλλων, τὸ δὲ τὸ ἀτομικὸν συμφέρον ἢ καὶ συνηθέστερον ἀμφότερα ὁμοῦ, ἔχουσιν ὡς ὄργανον καὶ μέσον ἱκανοποιήσεως αὐτῶν τὸ ψεῦδος. Ὁ κοινὸς λοιπὸν καὶ γενικὸς χαρακτὴρ τῶν ψευδῶν τούτων εἶνε κατ' ἐξοχὴν ἀντικοινωνικός. Διαιροῦμεν δὲ αὐτὰ εἰς δύο τάξεις:

Πρῶτον *εἰς ψεύδη πρὸς ἐπίθεσιν, πρὸς ὑπεράσπισιν, ἢ καὶ πρὸς ἀμφότερα ὁμοῦ.*

Δεύτερον *εἰς ψεύδη παθολογικά.*

Καὶ ἐν τοῖς πρώτοις μὲν ὑπάγονται:

Τὸ γένος τῶν συκοφαντῶν μὲ τὰ διάφορα εἴδη καὶ τὰς ποικιλίας αὐτοῦ.

Οἱ συκοφάνται, οἵτινες χάριν ἀντεκδικήσεως διὰ γενομένην ποτὲ αὐτοῖς ἀδικίαν, ἀσήμαντον, ἐλαφρὰν ἢ βαρεῖαν, ἐπωφελοῦνται πάσης περιστάσεως ὅπως ὑπούλως, τεχνηέντως ἢ φανερῶς καὶ ἀποτόμως διαδίδωσι ψεύδη κατὰ τοῦ ἐχθροῦ αὐτῶν ἢ διαστρέφωσι καὶ κακῶς ἑρμηνεύωσι τοὺς λόγους καὶ τὰς πράξεις τοῦ ἐχθροῦ των ἐπὶ τῷ σκοπῷ τῆς ὑπονομεύσεως καὶ ὑποτιμήσεως τῆς ὑπολήψεως αὐτοῦ παρὰ τῇ κοινῇ συνειδήσει· τούτου ἅπαξ κατορθωθέντος ἡ ἰσορροπία ἀποκαθίσταται ἐν τῷ σάλῳ τῆς ἐμπαθοῦς ψυχῆς των.

Οἱ συκοφάνται, οἵτινες ἐξ ἁπλῆς ζηλείας ἢ φθόνου ἢ καὶ ἀντεκδικήσεως συστηματικῶς καταδιώκουσι καὶ μετὰ σατανικῆς ἐπιμονῆς τὸ θῦμα αὐτῶν, ὑφαίνοντες ἐν τῷ σκότει ἀνήκουστα ψεύδη, ὑποκρινόμενοι ταρτουφικῶς ἐν τῇ κοινωνίᾳ πρὸς ἀπόκτησιν τῆς συμπαθείας καὶ ἐμπιστοσύνης αὐτῆς τὸν ἀθῶον καὶ ἅγιον ἵνα ἀσφαλέστερον ἐπιτύχωσι τοῦ σκοποῦ των· ἀποθέτουσι δολίως καὶ μετὰ τέχνης ὡς σκορπιοὶ τὸ δηλητήριόν των ἐπωφελούμενοι καὶ τῆς ἐλαχίστης καταλλήλου περιστάσεως, δημιουργοῦσι σχέδια ἐπὶ σχεδίων καὶ δὲν εὑρίσκουσιν ἡσυχίαν ἐν τῇ μελανῇ ψυχῇ αὐτῶν πρὸ τῆς ἐξολοθρεύσεως ἢ τῆς σπουδαίας βλάβης τοῦ ἐχθροῦ των. Οὗτοι εἰσὶν οἱ κροταλίαι τῶν ὄφεων τούτων τῆς κοινωνίας. Ὁ Σαίξπηρ παρέχει ἡμῖν ὡς τέλειον τύπον τοιούτου εἴδους συκοφάντου τὸν Ἰάγον.

Οἱ συκοφάνται, οἱ ἧττον σχετικῶς βλαπτικοὶ καὶ καλοηθεστέρου εἴδους, οὓς δέον μᾶλλον νὰ ἀποκαλέσωμεν *κακογλώσσους*. Οὗτοι ὑπερβάλλουσιν ἢ ὑποτιμῶσι τὰ προτερήματα ἢ τὰ ἐλαττώματα ἄλλου προσώπου ἐξ ἁπλῆς παιδαριώδους ζηλείας ὁρμώμενοι, ἢ παραμορφοῦσι χαιρεκάκως τὰ κατ' αὐτὸ περιστάσεως δοθείσης. *Τὸ εἶδος* τοῦτο ἀποτελεῖται ἰδίως ἐκ γυναικῶν, ὧν τὸ στόμα εἶνε τὸ σύνηθες ἐνδιαίτημα τῆς φλυαρίας.

Ἐν τέλει ἐνταῦθα ἀνήκουσι πάντες ὅσοι ψεύδονται πρὸς βλάβην ἄλλου καὶ ἐξυπηρέτησιν τῶν ὑλικῶν ἢ ἠθικῶν συμφερόντων αὐτῶν.

Τὸ γένος τῶν πολιτικῶν καὶ πολιτευομένων.

Εἴδομεν προηγουμένως ὅτι ὑπάρχουσι πολιτικοὶ ψευδόμενοι ὑπὲρ τοῦ κοινοῦ συμφέροντος· ὀφείλομεν ὅμως νὰ παρατηρήσωμεν ἐνταῦθα ὅτι οἱ τῆς κατηγορίας ἐκείνης πολιτικοὶ δὲν ἀποτελοῦσιν ὅλως κεχωρισμένον καὶ αὐθύπαρκτον, οὕτως εἰπεῖν, *γένος*, ἐντελῶς διάφορον τούτου περὶ οὗ θὰ ὁμιλήσωμεν ἐνταῦθα· τοὐναντίον τὰ δύο *γένη* ἐν πολλοῖς ταυτίζονται καὶ συγχέονται. Ὅπως εἷς *ὠφέλιμος* καὶ *κοινωνικὸς* πολιτικὸς ἐν δεδομένῃ τινὶ περιπτώσει δύναται νὰ ψευσθῇ πρὸς βλάβην τῆς κοινωνίας ἀπὸ πάθους τινὸς ὁρμώμενος, οὕτω καὶ ὁ *βλαπτικὸς καὶ ἀντικοινωνικὸς* πολιτικὸς δύναται ἐνίοτε νὰ εἴπῃ τὴν ἀλήθειαν ἔχων ὑπ' ὄψιν τὸ συμφέρον τῆς κοινωνίας καὶ οὐχὶ τὸ ἑαυτοῦ. Δὲν εἶνε βεβαίως δυνατὸν ἑκάτερος τούτων νὰ εἶνε ἀπολύτως ψεύστης ἢ *ἀπολύτως* φιλαλήθης. Ἡ κοινὴ γνώμη ὅταν ἀποκαλῇ πολιτικόν τινα ἄνδρα χρηστόν, εἰλικρινῆ, τίμιον, ἐνῷ εἰς ἕτερον δίδει τὰ ἐπίθετα τοῦ δημαγωγοῦ, ἀνειλικρινοῦς, ἀπατεῶνος ἢ προδότου, ἔχει ὑπ' ὄψιν τὸν ἐλάσσονα ἢ μείζονα ἀριθμὸν τῶν ψευδῶν, τὰ ὁποῖα ἑκάτερος τῶν πολιτικῶν τούτων ἀνδρῶν ἐν τῷ πολιτικῷ βίῳ αὐτῶν εἶπε πρὸς τὴν κοινωνίαν.

Ὅσοι τῶν ἀνθρώπων ἔρχονται εἰς ἐπαφὴν μετὰ μείζονος ἀριθμοῦ ἀτόμων ἐν τῇ κοινωνίᾳ κατ' ἀνάγκην ψεύδονται συχνότερον, διότι ἡ κοινωνικὴ σχέσις βασίζεται ἐπὶ τοῦ ψεύδους καὶ διατηρεῖται δι' αὐτοῦ· ὡς παράδειγμα φαεινὸν τῆς ἀληθείας τοῦ ἀξιώματος τούτου ἔχομεν τοὺς πολιτικοὺς καὶ τοὺς ἐμπόρους. Ἐπίσης τὸ ψεῦδος λέγεται τόσον συχνότερον ὅσον ἡ διαφορὰ τῆς διανοητικῆς ἀναπτύξεως μεταξὺ τῶν ἀνθρώπων εἶνε μεγαλειτέρα· διὸ ψευδόμεθα πλειότερον πρὸς τὰ παιδία ἢ πρὸς τοὺς ἐνήλικας, πλειότερον πρὸς τὰς γυναῖκας ἢ τοὺς ἄνδρας,

πλειότερον πρὸς τοὺς ἀμαθεῖς καὶ ἀκαλλιεργήτους τὸν νοῦν ἢ πρὸς τοὺς ἀνεπτυγμένους, ἐν γένει δὲ μεταξὺ δύο ἀνομοίων κοινωνικῶν τάξεων τὸ ψεῦδος εἶνε ἐν μεγαλειτέρᾳ χρήσει· ὁ χωρικὸς π. χ. ψεύδεται πλειότερον πρὸς τὸν ἀστὸν ἕνεκα τῆς πρὸς αὐτὸν δυσπιστίας του ἢ πρὸς τὸν συγχωρίτην αὐτοῦ, διὸ καὶ παρὰ τοῖς ἀστοῖς ἐπικρατεῖ ἡ ἐσφαλμένη ἰδέα ὅτι οἱ χωρικοὶ εἰσὶ συνήθως πονηροὶ καὶ ὕπουλοι, ἀλλὰ διὰ τὸν αὐτὸν λόγον καὶ οἱ χωρικοὶ θεωροῦσιν τοὺς ἀστοὺς ψεύστας καὶ πονηρούς.

Ὅθεν οἱ πολιτικοὶ ἀφ' ἑνὸς μὲν ἐρχόμενοι εἰς συνάφειαν μετὰ μεγάλης μερίδος ἀνθρώπων ἢ καὶ ἐμμέσως μεθ' ὅλου τοῦ ἔθνους, ἀφ' ἑτέρου δὲ θεωροῦντες τὸν λαὸν ὡς ἓν *μέγα παιδίον*, κατ' ἀνάγκην ψεύδονται συχνότερον καὶ πλειότερον πάντων τῶν λοιπῶν ἀνθρώπων.

Τὰ προγράμματα, τὰ ὁποῖα ἐκθέτουσι πρὸς τὸ κοινόν, περὶ τῆς μὴ τηρήσεως τῶν ὁποίων καὶ αὐτοὶ καὶ ὁ λαὸς ἐκ τῶν προτέρων καὶ κατὰ σιωπηρὰν ὡς εἰπεῖν συνθήκην εἰσὶ βέβαιοι, αἱ χειραψίαι καὶ αἱ προσπεποιημέναι φιλοφρονήσεις πρὸς τοὺς ἐκλογεῖς, αἱ ὑποσχέσεις διαφόρου φύσεως αἱ οὐδέποτε ἐκτελούμεναι, αἱ συκοφαντίαι κατὰ τῶν ἀντιπάλων μερίδων, αἱ σοφιστεῖαι καὶ στρεψοδικίαι ἀπὸ τοῦ βήματος ἢ διὰ τοῦ τύπου, ἡ ρητορικὴ τοῦ πατριωτισμοῦ, αἱ καταχθόνιαι ἐπινοήσεις ἐπὶ τῷ σκοπῷ τῆς κατασυντρίψεως τῶν κρατούντων καὶ ἐν γένει πάντα τὰ μηχανεύματα ἀπὸ τῶν ἀθωοτέρων μέχρι τῶν ἀγενεστέρων καὶ ἐγκληματικωτέρων λαμβάνουσι χώραν διὰ τοῦ ψεύδους. Ἄνευ τοῦ ψεύδους οὔτε συμπολίτευσις οὔτε ἀντιπολίτευσις θὰ ὑπῆρχεν ἐν ταῖς πολιτείαις. Πόσων ἡ γλῶσσα λέγει *ὄχι* ἐνῷ ἡ συνείδησις φωνάζει *ναί*! Πόσας ἀγορητικὰς δυῳδίας θὰ ἀκούομεν ἀπὸ τοὺς ῥήτορας τοῦ βήματος τῆς βουλῆς π. χ., ἐὰν ἡ φωνὴ τῆς συνειδήσεως τῶν ῥητόρων ἠκούετο ὡς ἡ φωνὴ τοῦ λάρυγγος.

Τὰ ψεύδη τῶν πολιτικῶν ἀποβαίνουσιν ἐνίοτε καταστρεπτικὰ δι' ὅλον τὸ ἔθνος. Ἐκ τῆς προσφάτου ἱστορίας δυνάμεθα νὰ λάβωμεν ἓν τοιοῦτο παράδειγμα. Πολλοὶ τῶν ἀναγνωστῶν θὰ ἔμαθον — ἐὰν παρηκολούθησαν τὰς ἐφημερίδας τοῦ προπαρελθόντος ἔτους — τὰ κατορθώματα καὶ τὴν τύχην τοῦ περιωνύμου ἐκείνου Σεΐκου μικροῦ τινος κράτους τῆς κεντρικῆς Ἀφρικῆς, ὅστις μετὰ τὴν κατάληψιν τῆς ἐξουσίας πρὸς παράτασιν αὐτῆς ἐψεύδετο εἰς τὸν λαὸν οὗ ἐκηρύχθη ἀρχηγός, ὑποσχόμενος αὐτῷ ψευδῶς καὶ ἐπὶ ἓν ὁλόκληρον ἔτος τὸν πόλεμον καθ' ἑνὸς γείτονος κράτους. Ὁ δυστυχὴς λαὸς φανταζόμενος ἐκ τῶν προτέρων τὰς λεηλασίας καὶ τὸ ἄφθονον τῆς λείας, ἣν θὰ εὕρισκεν ἐν τῷ γείτονι ἐχθρικῷ κράτει, τοῦ ὁποίου τὴν ἧττα ἐθεώρει ὡς βεβαίαν, ὑπέστη κολοσσιαίας θυσίας, πειθόμενος εἰς τὰ ψεύδη τοῦ Σεΐκου, ἀλλ' ἀντὶ τοῦ μάτην ἀναμενομένου πολέμου καὶ τῆς μορφῆς τοῦ Ἄρεως, εἶδε τὰ νῶτα τοῦ Σεΐκου φεύγοντος ἐν σπουδῇ κατὰ τὴν κρισιμωτέραν στιγμὴν καὶ ἐγκαταλείποντος αὐτὸν ἐκπεπληγμένον πρὸ τοῦ θεάματος.

Τὸ ψεῦδος παρὰ τοῖς πολιτικοῖς χρησιμεύει ὡς φύλλον συκῆς πρὸς κάλυψιν τῶν ἀποκρύφων μερῶν τῆς ψυχῆς των, ὡς προσωπεῖον πρὸς ἀπόκρυψιν τῆς φυσιογνωμίας τῆς ἐσωτερικῆς προσωπικότητός των, διὸ καὶ μετὰ τὴν ἐγκληματικωτέραν πολιτείαν αὐτῶν ἔχουσι τὸ θάρρος νὰ παρουσιάζωνται πάλιν πρὸ τῆς κοινωνίας, ἀποδεικνύοντες εὐκολώτατα τὴν ἀθωότητά των διὰ τοῦ ψεύδους.

Τὸ περίεργον δὲ εἶνε ὅτι χάρις εἰς τὴν ἀνθρωπίνην λογικὴν τὰ ψεύδη τῶν πολιτευομένων ἕνεκα τῆς μεγάλης καὶ συχνῆς χρήσεως αὐτῶν ἀπολλύσιν ἐν τῇ κοινῇ συνειδήσει τὴν κακὴν σημασίαν αὐτῶν ὡς τι ἀνήθικον κατ' ἀρχὴν θεωρουμένων, καὶ λαμβάνουσιν ἄλλο ὄνομα οἷον *ἐπιδεξιότης*, *ἱκανότης*, διὸ καὶ ὑπὸ τῶν πολλῶν οὐ μόνον οἱ πολιτικοὶ ψεῦσται δὲν κατακρίνονται γενικῶς, ἀλλὰ καὶ τοὐναντίον ἐπαινοῦνται καὶ θεωροῦνται ἱκανοὶ καὶ ἐπιτήδειοι ἄνθρωποι. Τὸ αὐτὸ ἄλλως συμβαίνει καὶ διὰ τὰ ἐγκλήματα· ὅσον ταῦτα συχνότερον συμβαίνουσιν ἐν κοινωνίᾳ τινί, τοσοῦτον ὀλιγωτέραν ἐντύπωσιν ἐμποιοῦσιν εἰς αὐτὴν καὶ ἧττον αὐστηρῶς τιμωροῦνται ὑπὸ τῶν ὁρκωτῶν, τῶν ἀντιπροσώπων τούτων τῆς κοινῆς γνώμης καὶ τῆς κοινῆς ἠθικῆς τῆς κοινωνίας, ἐνῷ ἀκριβῶς ἔπρεπε τὸ ἐναντίον νὰ γίνηται. Κατὰ τὸν Tarde ἐν τῇ μεσημβρινῇ Ἰταλίᾳ τὰ ἐγκλήματα εἰσὶ πολὺ ἀφθονώτερα ἢ ἐν τῇ βορείῳ, τιμωροῦνται δὲ ἀσυγκρίτῳ τῷ λόγῳ ἧττον αὐστηρῶς ἐν ἐκείνῃ ἢ ἐν ταύτῃ.

Τῆς ἀληθείας τοῦ γεγονότος τούτου ἔχομεν ἄλλως μεγάλην πεῖραν δυστυχῶς ἡμεῖς οἱ Ἕλληνες, οἵτινες βλέπομεν καθ' ἑκάστην ἐν τοῖς χρονικοῖς τῶν ἑλληνικῶν κακουργοδικείων τοὺς ὁρκωτοὺς ἡμῶν πανταχοῦ ἀνακαλύπτοντας *βρασμοὺς ψυχῆς* καὶ τὰ *δύο* ἐκεῖνα περιώνυμα *ἐλαφρυντικά*, ἕνεκα τῶν ὁποίων οἱ μὲν φονεῖς τιμωροῦνται μὲ ἑνὸς ἔτους ἢ δύο μέχρι πέντε ἐτῶν, φυλάκισιν, οἱ δὲ κλέπται μὲ ὀκτὼ ἢ δέκα ἐτῶν, ὡς ἐσχάτως ἐν τοῖς χρονικοῖς τῶν δικαστηρίων ἡμῶν παρετηρήσαμεν μίαν τοιαύτην περίπτωσιν. Ἐν τούτοις ὁ βαθμὸς τῆς αὐστηρότητος τῶν ἐγκλημάτων ἐν κοινωνίᾳ τινὶ εἶνε ἐν τῇ τιμωρίᾳ τὸ ἀλάνθαστον σημεῖον τοῦ βαθμοῦ τῆς ἐπικρατούσης ἠθικῆς καὶ τοῦ πολιτισμοῦ ἐν αὐτῇ.

Τὸ ὑποκάμισον ὅπερ φέρομεν ἐσωτερικῶς δὲν τὸ αἰσθανόμεθα ἕνεκα τῆς ἀεννάου ἐπαφῆς αὐτοῦ μετὰ τῆς ἐπιφανείας τοῦ δέρματος καὶ τῆς

ἐντεῦθεν ἐπακολουθούσης *συνηθείας* αὐτοῦ. Διὰ τὸν αὐτὸν λόγον, φαίνεται, ἕνεκα τῆς ἀεννάου ἐπαφῆς τῶν ψευδῶν καὶ ἐγκλημάτων μετὰ τῆς ἐπιφανείας τῆς ἠθικῆς συνειδήσεως, αἱ ἐντυπώσεις ταύτης εἰσὶν ἀσήμαντοι καὶ ἐπομένως ἡ ἀντίδρασις μηδαμινή, ὡς αἱ ἐκ τῆς ἐπαφῆς τοῦ ὑποκαμίσου ἐντυπώσεις τῶν νεύρων τοῦ δέρματος εἰσὶ σχεδὸν μηδαμιναί: τὸ ὑποκάμισον εἶνε τὰ ψεύδη καὶ τὰ ἐγκλήματα, τὸ δέρμα δὲ ἡ ἠθικὴ συνείδησις. Αὕτη ἐν Ἑλλάδι π. χ. κυρίως ἀντιδρᾷ τότε μόνον, *ὅταν φορέσῃ νέον ὑποκάμισον*, τουτέστι ὅταν συμβῇ μέγα τι στυγερὸν καὶ ἀποτρόπαιον κακούργημα, τότε δὲ λέγομεν ὅτι *συνεταράχθη* ἅπασα ἡ κοινωνία ἐπὶ τῷ ἀκούσματι τῆς στυγερᾶς δολοφονίας κτλ. ὡς συνταράσσεται τὸ σῶμα τοῦ φοροῦντος νέον καὶ ψυχρὸν ὑποκάμισον. Εἰ δὲ μὴ τὰ ἄλλα ἐγκλήματα τὰ καθ' ἑκάστην συμβαίνοντα εἶνε *συνειθισμένα* πράγματα!

Διὰ τὸν φυσιολογικὸν λοιπὸν τοῦτον λόγον καὶ τὰ ψεύδη τῶν πολιτικῶν οὐδεμίαν σχεδὸν ἐντύπωσιν ποιοῦσιν ἐπὶ τοῦ κοινοῦ.

Εἰς τὸ *γένος* τοῦτο τῶν πολιτικῶν ἐμπεριλαμβάνεται καὶ τὸ *εἶδος* ἐκεῖνο τῶν *δημοσιογράφων*, οἵτινες τὸ ἀτομικὸν αὐτῶν συμφέρον ἢ τῆς μερίδος, ἐν ᾗ τάσσονται, ὑπ' ὄψιν ἔχοντες, γράφουσι τὰ ἐναντία ἐκείνων, ὅσα ἐνδομύχως σκέπτονται καὶ φρονοῦσι ψευδόμενοι κυνικώτατα, διαστρεβλοῦντες τὰ γεγονότα καὶ παραμορφοῦντες τὴν ἀλήθειαν. Οὗτοι εἰσὶν οἱ θορυβοδέστεροι κήρυκες τοῦ ψεύδους ἐν τῇ κοινωνίᾳ, οἱ ἐκμεταλλευταὶ ὅλων τῶν εὐγενῶν αἰσθημάτων αὐτῆς ἀπὸ τοῦ πατριωτισμοῦ μέχρι τῆς φιλανθρωπίας.

Ἐκκαμινεύουσι παντὸς εἴδους σκωρίαν ἰδεῶν, παθῶν, τάσεων καὶ οὐτοπιῶν διὰ τοῦ πυρὸς τῶν ταπεινοτέρων ἀνθρωπίνων παθῶν· αἱ ἀτιμώδεις φράσεις, οἱ καπνοὶ τῶν κοινοτοπιῶν, τὰ ἀέρια τῶν ψευδῶν αἰσθημάτων διαχέονται ἀφθόνως εἰς τὴν κοινωνικὴν ἀτμόσφαιραν καὶ δηλητηριάζουσιν ἅπασαν τὴν κοινωνίαν.

Ὁ τύπος, ὁ ἄφωνος οὗτος Στέντωρ, οὗ τὴν φωνὴν ἰσχυρῶς αἰσθανόμεθα χωρὶς νὰ ἀκούωμεν, ψεύδεται τοσούτῳ μᾶλλον ἀσυστόλως καὶ ὑπερβολικῶς, καθόσον ἀποτείνεται πρὸς μεγάλην μάζαν ἀνθρώπων· τὸ ψεῦδος αὐτοῦ εἶνε ἀθροιστικόν, ἤτοι ἐνέχει πάντα τὰ στοιχειώδη ψεύδη, δι' ὧν ἐξαπατᾶται ἓν ἕκαστον ἄτομον χωριστὰ καὶ ἅπαντα ταὐτοχρόνως ὁμοῦ. Οἷαν σχέσιν ἔχουσιν ἐν τῇ ζωολογίᾳ οἱ λύκοι πρὸς τοὺς κύνας, τὴν αὐτὴν ἔχει καὶ τὸ *εἶδος* τοῦτο τῶν δημοσιογράφων πρὸς τοὺς δημοσιογράφους ἐκείνους τῆς *Α' Κλάσεως*, οἵτινες διὰ τὸ συμφέρον τῆς κοινωνίας εἰλικρινῶς ἐργαζόμενοι ψεύδονται ἐνίοτε πρὸς ὄφελος αὐτῆς· εἶνε ἀληθὲς ὅτι ὁ κύων ὑλακτεῖ καὶ συχνάκις δάκνει, ἀλλὰ πάντοτε εἶνε ὠφέλιμον ζῶον. Ὁ λύκος ὅμως εἶνε πάντοτε βλαπτικὸν ὄν Οὐχ ἧττον ἀκριβῆ ὅρια βεβαίως μεταξὺ τῶν δύο τούτων εἰδῶν δὲν ὑπάρχουσιν.

Τὸ γένος τῶν ἐκμεταλλευτῶν τῶν θρησκευτικῶν ἰδεῶν. Ἐνταῦθα ἀνήκουσιν ἅπαντες οἱ Γραμματεῖς, οἱ Φαρισαῖοι καὶ Ὑποκριταί, οἵτινες τὴν θρησκείαν ὡς ἐμπόριον μεταχειρίζονται, ἢ δι' αὐτῆς ἱκανοποιοῦσι παντὸς εἴδους πάθη καὶ ἐπιτυγχάνουσιν ἀθεμίτων καὶ ἀνόμων σκοπῶν. Οὗτοι μεγάλην ἐπίδρασιν ἐξασκοῦσιν ἐπὶ τῆς καθόλου πορείας τῶν κοινωνιῶν διὰ τῶν ψευδῶν των, ἰσχυρῶς κλονίζοντες πᾶσαν πεποίθησιν τοῦ λαοῦ ἐπὶ τῆς ἠθικῆς τῆς στηριζομένης ἐπὶ τῆς θρησκείας. Τὰ *εἴδη* ταῦτα διαιτῶνται εἰς τὰς τρώγλας τῶν μοναστηρίων, ἢ ἐν ταῖς πόλεσι καὶ τοῖς χωρίοις ἀποζῶντα ἐκ τῆς ἁπλότητος καὶ τῆς εὐπιστίας τῶν πολλῶν. Πόσην ἐπίδρασιν ἔσχον ἐπὶ τῆς τύχης τῆς ἀνθρωπότητος οἱ ψεῦσται τοῦ *γένους* τούτου, κάλλιον δύναταί τις νὰ ἐννοήσῃ ἀναδιφῶν τὰς σελίδας τῆς ἱστορίας καὶ τὰ χρονικὰ τῶν παρελθουσῶν ἐποχῶν. Σήμερον οἱ ψεῦσται οὗτοι κατὰ τὸ πλεῖστον ἀντικατεστάθησαν ὑπὸ τῶν πολιτικῶν.

Ἡ οἰκογένεια τῶν ἐμπόρων. Ἐνταῦθα κατατάσσομεν πάντα τὰ γένη καὶ εἴδη τῶν ἐμπορευομένων. Τοὺς κυρίως ἐμπόρους, τοὺς κυβιστάς, τοὺς βιομηχάνους, τεχνίτας κτλ. Πόσα ψεύδη δὲν λέγει ὁ ἔμπορος διὰ νὰ πωλήσῃ τὸ ἐμπόρευμά του! Τί δὲν μηχανᾶται ὁ βιομήχανος διὰ νὰ νοθεύσῃ τὰ διάφορα προϊόντα τῆς βιομηχανίας! Ποίας πονηρίας δὲν ἐφευρίσκουσιν οἱ ἄνθρωποι τῶν χρηματιστηρίων πρὸς ἐξαπάτησιν ἀλλήλων καὶ τῶν ἀδαεστέρων! Ἐμπόριον ἄνευ ψεύδους εἶνέ τι ἀδύνατον. Ἐν πάσῃ δοσοληψίᾳ μεταξὺ δύο ἀνθρώπων ἡ παρουσία τῆς δυσπιστίας οὐδὲν ἄλλο σημαίνει ἢ τὴν συνείδησιν τοῦ ψεύδεσθαι, ἣν ἑκάτερος τῶν συναλλασσομένων ἔχει ἐν ἑαυτῷ. Ὑποπτεύει τις τὸ ψεῦδος, διότι ὁ ἴδιος ἐψεύσθη πολλάκις.

Οἰκογένεια τῶν κλεπτῶν καὶ κακούργων. Ὁ κλέπτης ἢ ὁ κακοῦργος πρὸς ἐκτέλεσιν τῶν πράξεών του καὶ ἵνα ἐπιτύχῃ τοῦ σκοποῦ, ἀποκρύπτει ἀπὸ τοῦ μέλλοντος θύματος, εἴτε διὰ λόγων εἴτε διὰ προσποιητῶν πράξεων τὰ διανοήματά του, ἤτοι ψεύδεται. Ὅταν δὲ συλληφθῇ ὑπὸ τῆς δικαιοσύνης, ψεύδεται ἐπίσης πρὸς ὑπεράσπισίν του, ἀρνούμενος τὰ γενόμενα, ἢ ἄλλην ἑρμηνείαν δίδων εἰς αὐτά. Ἐνταῦθα ἀνήκουσι τὸ *εἶδος* τῶν κυρίως κλεπτῶν καὶ *λωποδυτῶν*, τῶν *ἀπατεώνων* (charlatans), τῶν *πλαστογράφων*, χαρτοπαικτῶν, τῶν *καταχραστῶν ἐμπιστοσύνης* καὶ τῶν πάσης ἀποχρώσεως ἐγκληματιῶν. Τὰ *εἴδη* ταῦτα ἐμποιοῦσιν ἀποστροφὴν καὶ ἀποτροπίασιν εἰς τὴν κοινωνίαν, διότι τὸ ψεῦδος ἐνταῦθα φαίνεται ὅλως γυμνὸν καὶ ἐστερημένον παντὸς προσχήματος ἀληθείας, διὸ ὅμως εἶνε καὶ ἐν ταύ-

τῷ ὀλιγώτερον ἐπικίνδυνον καὶ βλαπτικὸν αὐτῇ σχετικῶς πρὸς τὰ ἄλλα ψεύδη, τὰ ὁποῖα δυσκόλως ἐξελέγχονται καὶ διακρίνονται ἀπὸ τῆς ἀληθείας, ἧς τὴν χροιὰν ἐξωτερικῶς λαμβάνουσι, καὶ πᾶσαν προφύλαξιν σχεδὸν ἀδύνατον καθιστῶσιν.

Ἡ οἰκογένεια τῶν εἰς τὰ ἐλευθέρια ἐπαγγέλματα ἀνηκόντων. Ἐνταῦθα οἱ *δικηγόροι* κατέχουσι τὴν πρώτην θέσιν ὡς πρὸς τὸ ἄφθονον καὶ τὴν ποικιλίαν τῶν ψευδῶν. Δικηγόρος ἄνευ ψεύδους εἶνέ τι οὐτοπικόν. Τοῦ δικαίου ἑνὸς ὄντος, ἐν πάσῃ δὲ ὑποθέσει δύο δικηγόρων ὑπαρχόντων, ἕπεται ὅτι τὸ ψεῦδος θὰ χρησιμεύσῃ εἰς ἕνα ἐκ τῶν δύο ὡς ὄργανον τῆς ὑπερασπίσεως τῆς ὑποθέσεως. Σπάνιαί εἰσιν αἱ περιπτώσεις ἐκεῖναι, καθ' ἃς ἀμφότεροι οἱ δικηγόροι καλῇ τῇ πίστει νομίζουσιν, ὅτι ἔχουσι τὸ δίκαιον ὑπὲρ ἑαυτῶν, ὁσάκις π.χ. διάταξίς τις ἀσαφὴς τοῦ νόμου διττὴν ἑρμηνείαν δύναται νὰ λάβῃ. Ἀλλὰ καὶ ἐν τοιαύτῃ περιπτώσει ἐν ταῖς λεπτομερείαις τῆς διεξαγωγῆς τῆς ὑποθέσεως τὰ ψεύδη θὰ πληρώσωσι τὸν ἀτμοσφαιρικὸν ἀέρα τῆς αἰθούσης τοῦ δικαστηρίου. Ἀφαιρέσατε τὸ ψεῦδος ἀπὸ τοῦ δικηγόρου, ὁ δικηγόρος ἀσφυκτιᾷ καὶ θνήσκει, ὡς ἀσφυκτιᾷ τις καὶ θνήσκει μετὰ τὴν ἀφαίρεσιν τοῦ ἀτμοσφαιρικοῦ ἀέρος ὃν ἀναπνέει.

Οἱ ἰατροί, οἵτινες ψευδῶς λέγουσιν εἰς τὸν ἀσθενῆ ἢ τοὺς περὶ αὐτόν, ὅτι διέγνωσαν τὴν νόσον αὐτοῦ, καὶ διατάσσουσι φάρμακα, ψευδῶς διαβεβαιοῦντες τὸ ὠφέλιμον αὐτῶν.

Καὶ τέλος πάντες, ὅσοι ἐν τῇ ἐξασκήσει τῶν ἐλευθερίων ἐπαγγελμάτων λέγουσι τὰ ἐναντία ἐκείνων, ἅπερ ἐνδομύχως φρονοῦσιν ἢ διαβεβαιοῦσί τι, περὶ οὗ ἀμφιβάλλουσι καθ' ἑαυτούς.

Δευτέρα τάξις. Ψεύδη παθολογικά.

Ἐνταῦθα ἀνήκουσι διάφορα εἴδη ψευστῶν, οἵτινες ἔχουσιν ὡς κοινὸν χαρακτῆρα παθολογικόν τι ἔδαφος ἐν τῇ ἐκδηλώσει τῶν ψυχικῶν πράξεων. Ἐν ταῖς οἰκογενείαις ταύταις ἐπικρατοῦσι διάφορα νευρικὰ ἢ ψυχικὰ νοσήματα. Τὸ ψεῦδος ὑπὸ τούτων λέγεται οὐχὶ ἐκ συστηματικῆς καὶ ἐσκεμμένης προμελέτης, οὐδὲ ἐκ πάθους ὡρισμένου ἢ ἐλατηρίου πρὸς ἐπιδίωξιν συμφέροντος, ἀλλ' ὠθοῦνται ὑπὸ παθολογικῆς τινος κακίας καὶ σχεδὸν ἀσυνειδήτως, τῆς βουλήσεως, παρὰ τούτοις ἐντελῶς ἀνισχύρου καὶ ἀδυνάτου οὔσης, ἵνα βλάψωσιν ἄτομόν τι, ἢ νὰ ἐπισύρωσι τὴν προσοχὴν ἐφ' ἑαυτῶν, τὸ σκάνδαλον διὰ τὸ σκάνδαλον ἐπιδιώκοντες.

Αἱ ὑστερικαὶ παρέχουσι λαμπροὺς τύπους τοιούτων ψευστῶν. Ὁ Lasègue ἀναφέρει ὑστερικήν τινα Παρισινήν, ἥτις ἐπί τινα χρόνον εἶχε ταράξει τοὺς κύκλους τῆς διπλωματίας καὶ πολλὰς ἐστεμμένας κεφαλὰς τῆς Εὐρώπης. Ἡ γυνὴ αὕτη εἶχε γράψει πρὸς τὸν βασιλέα τῆς Ἰταλίας Βίκτορα Ἐμμανουὴλ, ὅτι εἶνε νόθος θυγάτηρ τῆς ἀδελφῆς αὐτοῦ πριγκηπίσσης De Carignan. Πρὸς ἀπόδειξιν δὲ τοῦ ἀληθοῦς τῆς διαβεβαιώσεως ταύτης ἔλεγεν, ὅτι δύναται νὰ προσαγάγῃ πολλὰ τεκμήρια, μεταξὺ τῶν ὁποίων ὡμίλει εἰς τὸν βασιλέα καὶ περὶ ἑνὸς κιβωτιδίου ἐσφραγισμένου τῆς πριγκηπίσσης, τὸ ὁποῖον αὕτη εἶχεν ἐμπιστευθῆ πρὸς τὴν γυναῖκα, ἥτις ἀνέλαβε νὰ γαλουχήσῃ τὸ νόθον δῆθεν τέκνον της· ἡ τροφὸς αὕτη εἶχεν ἐκμυστηρευθῆ εἰς αὐτήν, ὅτε ἐνηλικιώθη, πολλὰ σχετικὰ πρὸς τὸ γεγονὸς τοῦτο. Ὁ βασιλεὺς κατ' ἀρχὰς οὐδὲν ἀπήντησεν, ἀλλὰ λαμβάνων ἐκ μέρους τῆς ὑστερικῆς ταύτης συχνάκις ἐπιστολάς. ἐν αἷς μετὰ μεγίστης τέχνης ἐδημιούργει τὸ μυθιστόρημα τῆς καταγωγῆς αὐτῆς, καὶ σκανδαλισθεὶς ἀπεφάσισε καὶ ἔστειλεν ἕνα ἐκ τῶν ὑπασπιστῶν του πρὸς τὸν Ναπολέοντα, παρακαλῶν αὐτὸν ὅπως διατάξῃ τὴν ἀστυνομίαν πρὸς ἐξακρίβωσιν τοῦ γεγονότος. Ἡ ἀστυνομία μετὰ πολλὰς ἐξετάσεις τῆς ὑστερικῆς γυναικὸς δὲν ἐπείσθη, ἀλλ' ὁ ὑπασπιστὴς τοῦ βασιλέως πεισθεὶς εἰς τοὺς λόγους καὶ τὰς ἀποδείξεις αὐτῆς καὶ γράψας τὴν πεποίθησίν του πρὸς τὸν βασιλέα, διετάχθη ὑπ' αὐτοῦ, ὅπως τὴν ὁδηγήσῃ εἰς τὴν αὐλὴν τῆς Ἰταλίας, ἔνθα τῷ ὄντι ἡ ὑστερικὴ ἡρωὶς ἡμῶν μετέβη καὶ διέτριψεν ἀρκετὸν χρόνον. Μετὰ ταῦτα δὲ ἡμέραν τινὰ ἄνευ λόγου καὶ ἀφορμῆς τινος ἀναχωρεῖ αἰφνιδίως ἐκ τῆς Αὐλῆς τοῦ βασιλέως τῆς Ἰταλίας καὶ ἐπιστρέφει εἰς Παρισίους, ἔνθα ἐξακολουθεῖ νὰ διηγῆται εἰς πάντα τὸν μῦθον τῆς βασιλικῆς καταγωγῆς αὐτῆς. Ἡ ἀστυνομία ἐκ νέου ἐνεργήσασα ἀνακρίσεις ἀπεκάλυψε τὰ ψεύδη τῆς γυναικὸς ταύτης, ἥτις εἶχε κατορθώσει νὰ ἀποκρύψῃ μέχρι τοῦδε ὅτι ἦν σύζυγος ἑνὸς πτωχοῦ κουρέως. Ἕως οὗ ἡμέραν τινὰ προσαχθεῖσα ἐν τῇ Ἀστυνομίᾳ δι' ἐπιλήψιμόν τινα πρᾶξιν, προσεβλήθη ὑπὸ σφοδροῦ ὑστερικοῦ παροξυσμοῦ ἀπολήξαντος εἰς ἀφασίαν καὶ ἐτέθη ὑπὸ τὴν θεραπείαν τοῦ καθηγητοῦ Lasègue, ὅστις οὕτως εὗρε τὴν εὐκαιρίαν νὰ ἐξετάσῃ αὐτὴν ὑπὸ ἰατροδικαστικὴν ἔποψιν.

Τὸ περίεργον εἶνε, ὅτι σὺν τῇ ἐπαναλήψει τῆς διηγήσεως τῆς αὐτῆς ἱστορίας εἶχε κατορθώσει νὰ πείσῃ καὶ τὸν σύζυγόν της περὶ τοῦ ἀληθοῦς τῆς βασιλικῆς καταγωγῆς αὐτῆς, περὶ ἧς βαθμηδὸν καὶ ἡ ἰδία ἐπείσθη ἐπὶ τέλους. Ἡ οἰκειοποίησις τῷ ὄντι τοῦ ψεύδους παρὰ δευτέρου προσώπου δὲν εἶνε σπανία. Πολλὰ ἄτομα ἀκούσαντα πολλάκις ψευδῆ τινα ἱστορίαν παρ' ἄλλου, ὑποκαθιστῶσιν ἑαυτοὺς εἰς τὸν διηγηθέντα αὐτὴν καὶ σὺν τῷ χρόνῳ καὶ τῇ ἐπαναλήψει διαβεβαιοῦσιν, ὅτι ἰδίοις ὄμμασιν εἶδον τὰ γεγονότα, ὅτι αὐτοὶ οἱ ἴδιοι ἔλαβον μέρος εἰς αὐτὰ κτλ. καὶ ἐπὶ τέλους πείθουσι καὶ ἑαυτούς, ὅτι ἀληθῆ λέγουσιν. Τοῦτο ἰδίως συμβαίνει εἰς τοὺς παῖδας, οἵτινες εὐκόλως ὑποκαθιστῶσιν ἑαυτοὺς εἰς τὰ πρόσωπα ἑνὸς διηγήματος, ὅπερ ἤκουσαν παρά τινος, διαβεβαιοῦντες ἐν ὅλῃ τῇ παιδικῇ ἀφελείᾳ, ὅτι αὐτοὶ ὑπῆρξαν οἱ ἥρωες τῶν γεγονότων τοῦ διηγήματος, πολλάκις δὲ ἕνεκα τῆς τάσεως ταύτης τῆς αὐταπάτης, τοῦ παραδόξου τούτου ψυχολογικοῦ φαινομένου γίνονται πρόξενοι σκανδαλωδῶν ὑποθέσεων καὶ ἐκθέσεως τῆς ὑπολήψεως ἀθώων προσώπων, ἢ ἐχρησίμευσαν ὡς ὄργανα ἀσυνείδητα συκοφαντιῶν ἐπικινδύνων εἰς ἀνθρώπους ἐπιδιώκοντας ἔνοχόν τι συμφέρον ἢ ἐκδίκησιν κατά τινος προσώπου.

Οἱ μικροὶ οὗτοι ψεῦσται εἰς οὓς *ὑποβάλλονται* τοιαῦτα ψεῦδη βεβαιοῦσι μετὰ σταθερότητος, ὅτι *εἶδον* ἢ ἤκουσαν πράγματα, ὧν οὐδέποτε ὑπῆρξαν αὐτόπται ἢ αὐτήκοοι μάρτυρες. Πολλάκις δὲ καὶ ἀφ' ἑαυτῶν ὑπὸ μυστηριώδους τινὸς φυσικῆς κακίας ὠθούμενοι, δημιουργοῦσιν ἐκ τοῦ προχείρου λίαν ἐπικίνδυνα ψεύδη.

Περὶ τῶν ὑστερικῶν ἐνταῦθα προκειμένου, εἶναι τοῖς πᾶσι γνωστὸν ὅτι αὗται ὑπὲρ πᾶν ἄλλο νοσηρῶς τὰ νεῦρα διατεθειμένον ἄτομον ψεύδονται μετὰ τοῦ μεγαλειτέρου κυνισμοῦ καὶ μετὰ σατανικῆς πονηρίας, βοηθουμένης ὑπὸ ἀξιοθαυμάστου δημιουργικῆς δυνάμεως τῆς φαντασίας των. Εἰς ἐκ τῶν οὐσιωδεστέρων χαρακτήρων τῆς παραδόξου ψυχικῆς καταστάσεως αὐτῶν, οὐδέποτε σχεδὸν ἐλλείπων, εἶνε ἡ τάσις τοῦ ἐξαπατᾶν πάντα πλησιάζοντα αὐτοὺς καὶ πρώτιστα πάντων τὸν ἰατρόν. Εἶναι ἀπίστευτος ἡ ἐπινοητικὴ αὐτῶν ἱκανότης διὰ τὰ ψεύδη· μηχανῶνται τὰ ἀδύνατα, ἵνα ἐπισύρωσι τὴν προσοχὴν ἢ τὴν συμπάθειαν τῶν πλησιαζόντων αὐτοὺς καὶ πολλάκις οἱ πειραματιζόμενοι ἐπ' αὐτῶν ἰατροὶ ἐγένοντο παίγνια τῶν προσποιήσεων καὶ ψευδῶν των.

Ἐγνωρίσαμεν πρό τινων ἐτῶν ἐν τῇ κλινικῇ τοῦ Charcot νεάνιδά τινα 15ἔτιδα, Ῥωσσίδα, ἑβραϊκῆς καταγωγῆς, ἥτις ἐπὶ ἓν ἔτος ἠνάγκασε τοὺς γονεῖς αὐτῆς νὰ τὴν ὁδηγῶσιν ἀπὸ πόλεως εἰς πόλιν πρὸς συμβουλὴν τῶν διασημοτέρων ἰατρῶν τῆς Εὐρώπης δι' ἓν παράδοξον νόσημα, ὑφ' οὗ ἠτιᾶτο ὅτι ἔπασχεν. Ἐπέμενε νὰ ἔχῃ δεδεμένον τὸν δεξιὸν ὀφθαλμὸν δι' ἐπιδέσμου· ὁσάκις δὲ ἀφῄρει τὸν ἐπίδεσμον, ἀμέσως συνέστελλεν ἅπαντας τοὺς μῦς τοῦ δεξιοῦ ἡμίσεος τοῦ προσώπου λίαν ἰσχυρῶς, εἰς τρόπον ὥστε παρήγετο μία φρικώδης δυσμορφία ἐκ τοῦ παραδόξου τούτου μορφασμοῦ. Εὐθὺς δ' ἅμα ἐπετίθετο ὁ ἐπίδεσμος, ἢ διὰ τῆς ἐπιθέσεως τῆς χειρὸς ἐκλείετο ὁ δεξιὸς ὀφθαλμός, ὁ σπασμὸς τῶν μυῶν ἔπαυε καὶ τὸ πρόσωπον ἐλάμβανε τὴν φυσικὴν αὐτοῦ ἔκφρασιν. Ὁ Charcot ἐν ἀρχῇ ἠπατήθη, ὡς ἠπατήθησαν οἱ ἰατροὶ τῆς Μόσχας, τῆς Βιέννης καὶ τοῦ Βερολίνου· ἀλλ' ὑποπτευθεὶς ἀπάτην, παρεκάλεσε τοὺς γονεῖς τῆς νεάνιδος, ὅπως ἐπὶ ὀλίγον χρόνον ἀφήσωσιν αὐτὴν ἐν Σαλπετριέρῃ, ἵνα μελετηθῇ καλῶς τὸ νόσημα. Μετά τινας δὲ ἡμέρας οἱ ἐν τῇ ὑπηρεσίᾳ ἀνεκάλυψαν τὸν δόλον τῆς πασχούσης, ἥτις ἐπὶ τέλους ὡμολόγησε τὸ ψεῦδός της.

Ἐνίοτε δὲ αἴφνης καὶ ἄνευ λόγου ἀποστροφὴν καὶ μῖσος πρὸς ἄτομόν τι αἰσθανόμεναι, πλάττουσι τοὺς ἀποτροπαιοτέρους καὶ τεχνικωτέρους μύθους εἰς βάρος τῆς τιμῆς καὶ ὑπολήψεως αὐτοῦ, μύθους, εἰς τοὺς ὁποίους ἐνίοτε εὔπιστοι δικασταὶ δίδουσι τὸ κῦρος τῆς ἀληθοῦς ἱστορίας, καὶ ἐκδίδουσι συνεπῶς ἀτιμωτικήν τινα ἀπόφασιν κατὰ τοῦ ἀθώου θύματος τῆς ὑστερικῆς. Ἄλλοτε ἄνευ πάθους καὶ ἁπλῶς τὸ σκάνδαλον διά τὸ σκάνδαλον ἐπιδιώκουσαι, δημιουργοῦσι ψεύδη πρὸς ἐξαπάτησιν τοῦ κοινοῦ. Πολλάκις πρὸς τὸν σκοπὸν τοῦτον μεταχειρίζονται αὐτάς ἐπιτήδειοί τινες ἀπατεῶνες. Ἐξ αὐτῶν στρατολογοῦνται ὑπνοβάτιδές τινες καὶ μαγνητιζομεναι, αἱ μαντεύουσαι τὸ μέλλον, αἱ εἰς σχέσεις μετὰ τῆς θεότητος εὑρισκόμεναι κτλ, περὶ ἧς τῶν ὁποίων ἐνίοτε τοσοῦτος πάταγος ἐν τῇ κοινωνίᾳ ἐγείρεται.

Οἱ ἡμιφρενοβλαβεῖς καὶ οἱ ἐκπεφυλισμένοι (dégénérés), τουτέστιν οἱ ἐκ γενετῆς ἀτελῆ τὸν νοῦν ἔχοντες, οἷον *οἱ μωροί* (imbéciles), *οἱ ἀσθενεῖς τὸ πνεῦμα* (faibles d' esprit) καὶ οἱ ἐλαφροῦ βαθμοῦ *ἠλίθιοι* (idiots). Ἐκ τῆς κατηγορίας ταύτης ἐπικίνδυνοι ἰδίως εἶνε οἱ ἡμιφρενοβλαβεῖς ἢ οἱ λεγόμενοι *ἐχέφρονες-παράφρονες* (fous raisonnants). Οἱ τελευταῖοι οὗτοι μεστοὶ παθολογικῆς κακίας καὶ ἐχθρικῶς κατὰ πάντων ἀνεξαιρέτως διατεθειμένοι, αἰσθάνονται ἐν τῇ ἠθικῇ ταύτῃ διαστροφῇ αὐτῶν μεγίστην ἡδονήν, ὅπ ως κατηγορῶσι καὶ συκοφαντῶσι δεινῶς καὶ τὰ μᾶλλον πρῴην τυχὸν προσφιλῆ αὐτοῖς πρόσωπα, δημιουργοῦντες ἐκ τοῦπροχείρου ἢ ἐκ προμελέτης τὰ φρικωδέστερα ψεύδη, εἰς τὰ ὁποῖα φροντίζουσι μετὰ διαβολικῆς προσοχῆς νὰ δώσωσι φαινομενικήν τινα μορφὴν ἀληθείας, διὸ καὶ γίνονται πολλάκις πιστευτοὶ ὑπὸ τῶν πολλῶν. Ἐγνωρίσαμεν μίαν τοιαύτην ἀσθενῆ, ἥτις διηγήθη ἡμῖν μετὰ τοῦ σοβαρωτέρου καὶ πειστικωτέρου τρόπου τὰ μέσα, τὰ ὁποῖα μετεχειρίσθη ἡ μήτηρ αὐτῆς ὅπως οἰκειοποιηθῇ τὴν περιουσίαν της. Ἐννοεῖται οἴκοθεν, ὅτι τοῦτο ἦτο μῦθος, ἄλλως τε καὶ ἐβεβαιώθημεν περὶ τούτου προσηκόντως. Ὅταν δὲ εἰς τοὺς τοιούτους ψεύστας ἀποδείξῃ τις ὀφθαλμοφανῶς, ὅτι ψεύδονται, τότε ἢ ἐπιμένουσι μετὰ τοῦ κυνικωτέρου τρόπου πρὸς ὑπεράσπισιν τῶν λειψάνων τοῦ ψεύδους των, ἢ αἴφνης ἐγκαταλείπουσι τὸ ψεῦδός των, ἵνα δημιουργήσωσι ταχέως ἄλλο ἀνάλογον, ἀδιαφοροῦντες ἐντελῶς διὰ τὴν γνώμην τῶν ἄλλων.

Πάντα τὰ ψεύδη τῶν εἰδῶν τούτων εἶναι

προϊόντα φυόμενα εἰς παθολογικὸν ἔδαφος κληρονομικῶς λαχὸν αὐτοῖς. Ἡ τάσις τῶν ψευστῶν τούτων ἰσοδυναμεῖ πρὸς ὀργανικὴν ἀνάγκην, πρὸς ὁρμέμφυτον, διὸ καὶ ἡ εὐθύνη τῶν ψευστῶν τούτων δέον νὰ ᾖ ἐλαχίστη ἢ καὶ ἔν τισι περιπτώσεσι μηδαμινή.

(Ἕπεται συνέχεια)

Σιμων Αποστολιδης

ΤΟ ΚΙΤΡΙΝΟΝ ΜΑΝΤΙΛΙΟΝ

Κατὰ τὴν ἐκτέλεσιν μεγάλων στρατιωτικῶν γυμνασίων τοῦ γερμανικοῦ στρατοῦ ὑπὸ τὴν ἀρχηγίαν τοῦ αὐτοκρατορικοῦ διαδόχου, στρατιώτης τις τοῦ πυροβολικοῦ ἀποσπᾶται ἐκ τῶν τάξεων καὶ ἀναφέρεται εἰς τὸν ἀξιωματικὸν ζητῶν τὴν ἄδειαν ν' ἀπέλθῃ :

— Ὅλοι οἱ στρατιῶται μοῦ λέγουν πῶς εἶμαι κίτρινος σὰν τὸ θειάφι, πρέπει νὰ ἔχω χρυσῆ. . .

Ὁ ἀξιωματικὸς ἀληθῶς ἐκπλήττεται ἐπὶ τῇ χροιᾷ τοῦ ὁπλίτου καὶ δὲν διστάζει νὰ δώσῃ αὐτῷ τὴν αἰτουμένην ἄδειαν.

Ἀλλὰ τῇ αὐτῇ στιγμῇ προσέρχεται ἔφιππος ὁ διάδοχος καὶ ἐρωτᾷ τί τρέχει καὶ τί ζητεῖ ὁ στρατιώτης. Ὁ ἀξιωματικὸς ἐξηγεῖ τὰ συμβαίνοντα. Καὶ αὐτὸς δ' ὁ Φρειδερῖκος Γουλιέλμος μετ' ἐκπλήξεως παρατηρεῖ τὴν κιτρίνην ὄψιν τοῦ πυροβολητοῦ.

Σημειωτέον ὅτι ἡ ἡμέρα ἦτο θερμοτάτη καὶ ὁ στρατὸς ὑπέφερε πολὺ ἐκ τοῦ καύσωνος. Οἱ ἄνδρες ἦσαν κάθιδροι καὶ ἀπὸ τοῦ μετώπου δὲ τοῦ ἀναφερομένου στρατιώτου θρόμβοι ἱδρῶτος ἔρρεον.

— Καλά, λέγει ὁ διάδοχος, πήγαινε νὰ ἡσυχάσῃς, ἀλλὰ εἶσαι λουσμένος εἰς τὸν ἱδρῶτα, δὲν σφογγίζεις τὸ προσωπόν σου.

Ὁ στρατιώτης ἐκβάλλει ἐκ τοῦ κόλπου τὸ μαντίλιόν του καὶ ἀπομάσσεται. Τὸ μαντίλιον ἦτο κίτρινον καὶ ἔφερεν ἐν τῷ μέσῳ τετυπωμένην τὴν μορφὴν τοῦ Αὐτοκράτορος Γουλιέλμου. Καὶ ὁ διάδοχος παρατηρεῖ τότε ὅτι ὅσον ὁ στρατιώτης ἀπομάσσεται ἡ μορφὴ αὐτοῦ καθίσταται ὠχροτέρα. Ἐννοεῖ τὸ συμβαῖνον: τὸ πρόστυχον μαντίλιον βρεχόμενον ὑπὸ τοῦ ἱδρῶτος μετέδιδε τὸ χρῶμα αὐτοῦ εἰς τὴν ἐπιδερμίδα.

Ὁ διάδοχος ἐξάγει τὸ ἰδικόν του λευκὸν μαντίλιον καὶ ῥίπτει αὐτὸ πρὸς τὸν στρατιώτην.

— Πάρε, παιδί μου, τὸ μαντίλι αὐτὸ καὶ σφογγίσου· μὴ σφογγίζεσαι μὲ τὸν αὐτοκράτορα πλέον. . . Κρύψε τον εἰς τὸν κόλπον σου, εἰς τὴν καρδιάν σου καὶ θὰ ἦσαι ὑγιὴς καὶ ἀκμαῖος πάντοτε!

Καὶ ὁ στρατιώτης φυλάττει ἔκτοτε ὡς πολύτιμον ἐνθύμημα τὸ λευκὸν μαντίλιον τοῦ διαδόχου τῆς Γερμανίας, τοῦ προσφιλεστάτου Φρὶτζ, ὡς καλοῦσιν αὐτὸν ἐν τῷ στρατῷ.

ΓΥΝΗ ΗΛΕΚΤΡΟΦΟΡΟΣ

Δὲν εἶνε πρωτάκουστόν τι ἡ ὕπαρξις ἠλεκτροφόρων γυναικῶν. Τὸ ἀνθρώπινον σῶμα παράγει ἠλεκτρισμόν. Πᾶσα κίνησις, πᾶσα προστριβή, ὡς γνωστόν, γεννᾶ ἠλεκτρισμόν. Μὴ δὲν ἀρκεῖ νὰ προστρίψῃ τις διὰ ψήκτρας φύλλον χάρτου, ἵνα ἠλεκτρισθῇ καὶ ἀναδοθῶσιν ἐξ αὐτοῦ ἠλεκτρικοὶ σπινθῆρες; Ἰμάντες δερμάτινοι ἢ ἐκ καουτσοὺκ στρεφόμενοι ταχέως ἐν τοῖς ἐργαστηρίοις ἠλεκτρίζονται. Τὸ δέρμα γαλῆς προστριβόμενον ἠλεκτρίζεται καὶ τοῦτο. Ἐν τῷ ἀνθρωπίνῳ δὲ σώματι ὑφίστανται τοσαῦται ἀφορμαὶ κινήσεων· μυϊκαὶ συστολαί, ἀνακίνησις τοῦ αἵματος ἐν τοῖς αἱματοφόροις ἀγγείοις κτλ. Ἁπλούστατον ἄρα ὅτι ὁ ἄνθρωπος παράγει ἠλεκτρισμόν. Ἀλλ' ὁ ἠλεκτρισμὸς οὗτος δὲν συγκεντροῦται, κατὰ γενικὸν κανόνα, ἐντὸς τοῦ σώματος. Ἅμα σχηματιζόμενος διαφεύγει διὰ τῶν ἄκρων τοῦ σώματος, τῶν ἀτμῶν τῆς ἀναπνοῆς κτλ. Εἶνε δὲ ἀδιόρατος. Ἐν ταῖς ξηροτάταις ζώναις τῆς Βορείου Ἀμερικῆς συμβαίνει πολλάκις, ἅμα ὡς κτένιον ψαύσῃ γένειον ἢ κόμην, νὰ ὀρθοῦνται αἱ τρίχες καὶ νὰ ἀκούεται εἶδος τριζοβολήματος, ἀναγγέλλοντος τὴν διαφυγὴν τοῦ ἠλεκτρισμοῦ. Ἐνίοτε δύο ἄτομα, θλίβοντα τὰς χεῖρας ἀλλήλων, αἰσθάνονται ἐλαφρὸν κλονισμόν. Ἐκ δύο προσώπων ἐναγκαλιζομένων ἀνεδόθησαν πολλάκις ἠλεκτρικοὶ σπινθῆρες. Ἀρκεῖ ὡσαύτως ἐνίοτε νὰ θέσῃ τις ἐπὶ τοῦ μεταλλίνου μήλου θύρας τινὸς τὴν χεῖρα καὶ βλέπει μικρὰν ὑποκύανον φλόγα ἀναλάμπουσαν. Τὰ αὐτὰ φαινόμενα παρατηροῦνται ἐπὶ τῶν ὑψηλῶν ὀρέων, ἐν καιρῷ μεγάλης ξηρασίας. Αἱ σιδηραῖ ῥάβδοι, αἱ ἐμπηγνύμεναι εἰς τὴν γῆν, ἀναδίδουσι χαρακτηριστικόν τινα βόμβον, ὃν ἀποτελεῖ ὁ ἠλεκτρισμὸς τοῦ ἐδάφους διαφεύγων δι' αὐτῶν. Αἱ παρατηρήσεις αὗται εἶνε σήμερον πάγκοινοι. Ὡσαύτως προστρίβων τις τὸ λεῖον τρίχωμα γάτου, ἐν καιρῷ ξηροτάτῳ, παρατηρεῖ ὅτι αἱ τρίχες λάμπουσιν ἐν τῷ σκότει, ἀναδίδουσι δὲ καὶ σπινθῆρας. Ὑπάρχουσιν ἐκτὸς τούτου καὶ παραδείγματα ἀνθρώπων ἠλεκτριζομένων φυσικῶς ὑπὸ τὴν ἡμετέραν ζώνην καὶ ἐκδηλούντων τὴν ἐν ἑαυτοῖς παραγωγὴν τοῦ ἠλεκτρισμοῦ διὰ σπινθήρων. Νῦν ἐν Εὐρώπῃ γίνεται λόγος περὶ γυναικὸς ἠλεκτρικῆς, ἥτις παρουσιάζει περιεργότατα φαινόμενα. Ἀρκεῖ νὰ θέσῃ τὴν χεῖρα εἰς τὴν κόμην, ὅπως ἀναδοθῶσιν ἐξ αὐτῆς σπινθῆρες. Πρὸ ἑξαετίας ἡ ἠλεκτρικὴ αὕτη εὐαισθησία, ἂν δυνάμεθα νὰ τὴν ὀνομάσωμεν οὕτως, ἐπετάθη. Οἱ δάκτυλοι τῆς γυναικὸς ταύτης ἕλκουσι τὰ ἐλαφρὰ σώματα, ταινίας, τεμάχια χάρτου κτλ. Ἐὰν βυθίσῃ τοὺς δακτύλους εἰς λεπτὴν ἄχνην, ἡ χεὶρ καλύπτεται ἐξ ὁλοκλήρου ὑπὸ λευκοῦ στρώματος, ἀπαραλλάκτως ὅπως ὁ μαγνήτης ὑπὸ ρινισμάτων σιδήρου. Τριζοβολήματα ἀκούονται περὶξ αὐτῆς, δῆλον δ' ὅτι αἰσθάνεται νυγμοὺς δυσαρέστους. Ἡ αὔξησις τῆς ἠλεκτρικῆς ἐντάσεως συνοδεύεται ὑπὸ ἐπαισθητοτάτης τοῦ ὀργανισμοῦ ὑπερευαισθησίας· τοὐναντίον δ' ἡ μείωσις ὑπὸ καμάτου. Ἡ γυνὴ αὕτη εἶνε ὑστερική, ἔχει δὲ υἱὸν παρουσιάζοντα ἀπαραλλάκτως τὰ αὐτὰ φαινόμενα.

Κ.

ΝΟΗΜΟΣΥΝΗ ΤΩΝ ΖΩΙΩΝ

Μαλάκια.

Ἡ συνομοταξία τῶν μαλακίων ἐν συνόλῳ λαμβανομένη περιέχει τὰ ἧττον νοήμονα ζῷα, καὶ ἐν τούτοις ὅμως καὶ ἰδίως τοῖς θεωρουμένοις ὡς ὁ τύπος τῆς παντελοῦς ἀνοίας εὔστοχος παρατήρησις ἀποδεικνύει τὴν ὕπαρξιν νοημοσύνης τινός. Καὶ αὐτὰ τὰ *ὀστρείδια*, τὰ ἐστερημένα κεφαλῆς, ἅτινα συλλεγόμενα ἀνοίγονται καὶ ἀποθνήσκουσιν, ἂν ἀμέσως μετὰ τὴν συλλογὴν τεθῶσιν εἰς δεξαμενὴν ἥτις διαδοχικῶς νὰ διατελῇ πλήρης ὕδατος ἢ ἐντελῶς κενή, μανθάνουσι νὰ παραμένωσι κλειστὰ καὶ οὕτως ἐπιμηκύνουσι τὸν ἐκτὸς τοῦ ὕδατος βίον αὐτῶν. Οἱ *σωλῆνες*, οἵτινες ἀντιπαθοῦντες τῷ ἅλατι ἐξέρχονται τῶν ὀπῶν ἐπιρριπτομένου ὀλίγου ἅλατος ἐπ' αὐτῶν, διαφυγόντες ἅπαξ τὴν χεῖρα τοῦ συλλέκτου, ὅσον ἅλας καὶ ἂν ῥιφθῇ ἐπὶ τῶν ὀπῶν αὐτῶν, δὲν ἐξέρχονται πλέον. Καθ' ὅσον δ' ἀφορᾷ τοὺς κοχλίας « ὅστις, λέγει ὁ Λ. Ἀγασίζ, παρετήρησε τοὺς ἔρωτας τῶν ζῴων τούτων, δὲν δύναται ν' ἀρνηθῇ τὴν γοητείαν ἣν διὰ τῶν ποικιλωτάτων κινήσεων ἐκδηλοῦσιν οὗτοι.» Ὁ δὲ Δάρβιν ἐν τῷ συγγράμματι αὐτοῦ ἀναφέρει παράδειγμα περίεργον τῆς νοημοσύνης τοῦ κοχλίου. Κοχλίας τις εἶχε συσφηνωθῇ εἰς σχισμὴν λίθου, τὸ στόμα πρὸς τ' ἄνω ἔχων. Ἀμέσως ἤρξατο ἐργαζόμενος ὅπως ἀπαλλάξῃ ἑαυτόν, ἐτανύσθη ἐξ ὁλοκλήρου καὶ στηριχθεὶς προσεπάθησε μάτην νὰ σύρῃ τὸ ὄστρακον αὐτοῦ καθέτως πρὸς τ' ἄνω. Μετά τινας στιγμὰς ἀναπαύσεως ἐπεμηκύνθη πρὸς τὰ δεξιά· νέα ἀποτυχία· μετὰ νέαν στιγμὴν ἀναπαύσεως τελευταία ἀπόπειρα πρὸς τὰ ἀριστερὰ ἀπήλλαξε τὸ ὄστρακον. Ἡ τριπλῆ αὕτη προσπάθεια, κατὰ διαφόρους προσφόρους διευθύνσεις, βεβαίως προῆλθεν ἐκ θελήσεως ὡρισμένης ».

Ἕτερον παράδειγμα τῆς νοημοσύνης τῶν κοχλιῶν, ὀλίγον τι κολακευτικὸν δι' αὐτούς, ἀναφέρει ὁ Λονσδάλ, ὅστις θέσας δύο κοινοὺς κοχλίας ἐν κήπῳ μικρῷ καὶ ἐντελῶς ξηρῷ, παρετήρησε μετά τινα χρόνον, ὅτι ὁ εὐρωστότερος τῶν δύο (ὁ εἰς ἦτον ἰσχυνὸς καὶ καχεκτικός), ἔφυγε διευθυνόμενος εἰς πλούσιον κῆπον οὕτινος ὑπερεπήδησε τὸν τοῖχον, ὡς ἐδεικνύετο ἐκ τῶν ἰχνῶν τοῦ ἐγκαταλειφθέντος σιάλου. Ὁ Λονσδάλ ἐπίστευσεν ὅτι ἐγκατέλιπε τὸν σύντροφον ἐν τῇ ἀδυναμίᾳ του. Μετ' ἀπουσίαν ὅμως εἰκοσιτεσσάρων ὡρῶν ὁ κοχλίας ἐπανῆλθε καὶ ἀνεκοίνωσε βεβαίως τῷ ἑτέρῳ τὴν ἐπιτυχίαν τῆς ἐκδρομῆς αὐτοῦ, διότι ἀμφότεροι ἐξεκινησαν καὶ ἀκολουθοῦντες τὸν αὐτὸν δρόμον ἐκρύβησαν πέραν τοῦ τοίχου. Ἐξετάζων τις τὸ γεγονὸς τοῦτο δὲν δύναται νὰ τὸ θεωρήσῃ ἁπλῶς τυχαῖον· διότι εἶνε ἀποδεδειγμένον καὶ ἐξ ἄλλων ζῴων ἐχόντων σχέσιν πρὸς τὸν κοχλίαν, ὅτι ταῦτα ἀναμιμνήσκονται τοῦ τόπου τῆς κατοικίας αὐτῶν καὶ ἐπανέρχονται εἰς αὐτὴν χορτασθέντα. Οὐδόλως λοιπὸν εἶνε ἀπίθανον ὅτι ὁ κοχλίας διετήρησεν ἐπὶ εἰκοσιτέσσαρας ὥρας τὴν ἀνάμνησιν τοῦ μέρους, ἐν ᾧ ἐγκατέλιπε τὸν σύντροφόν του. Ἀφ' ἑτέρου τὸ γεγονὸς τοῦτο ἀποδεικνύει καὶ τὴν ζωηρὰν συμπάθειαν καὶ τὴν ἐπιθυμίαν συμμετοχῆς τῶν ἀπολαύσεων. Καὶ ἕτερα γαστερόποδα, οἷον αἱ κοινῶς καλούμεναι *Πεταλίδες*, διατηροῦσι τὴν μνήμην τοῦ μέρους ἐν ᾧ προσκολλῶνται καὶ ἐπανέρχονται εἰς τοῦτο ὁσάκις ἀπομακρυνθῶσι δι' ἀναζήτησιν τῆς τροφῆς· τοῦτο δὲ διότι τ' ὄστρακον αὐτῶν δὲν δύναται νὰ ἐφαρμόζηται ἐπακριβῶς εἰς οἷον δήποτε μέρος τοῦ λίθου, ὥστε μόνη ἡ μυϊκὴ συστολὴ νὰ δύναται νὰ συγκρατῇ στερεῶς προσκεκολλημένον τὸ ζῷον. Τέλος τὰ κεφαλόποδα, τὰ καὶ τελειότερα τῶν μαλακίων, ἀναμφιλέκτως ὑπερέχουσι τῆς κατὰ τὴν νοημοσύνην πάντων τῶν λοιπῶν καὶ αὐτῆς συνομοταξίας. Ὁ Σνάϊδερ ὅστις τελευταίως ἐμελέτησε τὰ κατ' αὐτὰ ἐν τῷ ζωγρείῳ τῆς Νεαπόλεως, λέγει, ὅτι οἱ πολύποδες (ὀκτάποδες κοινῶς) ἀναγνωρίζουσι τὸν δίδοντα αὐτοῖς τὴν τροφήν, ὁ δὲ Ὅλλμαν ἐπίσης ἀναφέρει ὅτι ὀκτάπους τις, ὅπως συλλάβῃ ἀστακὸν τεθέντα ἐν ἀσφαλείᾳ εἰς παρακείμενον διαχώρισμα, κατώρθωσε νὰ ὑπερπηδήσῃ τὸ διάφραγμα.

Α.

Ἡ λύπη εἶνε ὡς τὸ τεμάχιον ἐκείνου τοῦ σιδήρου, ὅπερ οἱ γλύπται θέτουσιν ἐντὸς τῶν γυψίνων ἀγαλμάτων—συγκρατεῖ.

ΠΡΑΚΤΙΚΗ ΦΙΛΟΣΟΦΙΑ

Ἡ φιλία ἐν ὡρισμέναις στιγμαῖς καθίσταται ὡς τις ὑπέρτατος ἔρως, ἀλλ' εἶνε ἀνεπαρκής, διότι δὲν ἀσχολεῖται ἢ περὶ τὰ μεγάλα δεινὰ καὶ δὲν ἐνεργεῖ ἢ κατὰ τὰς σοβαρὰς περιστάσεις.

—

Παρὰ τῷ ἀνδρὶ ἰσχὺς εἶνε ἡ ἀναισθησία, μεγαλεῖον ἡ ὑπερηφανία, ἠρεμία ἡ ἀδιαφορία.

—

Ἡ ὑπομονὴ εἶνε ὁ θανάσιμος ἐχθρὸς τῶν γυναικῶν.

ΣΗΜΕΙΩΣΕΙΣ

Ἐπὶ τῇ εὐκαιρίᾳ τῆς ἑκατονταετηρίδος του, ὁ «Χρόνος» τοῦ Λονδίνου, τὸ παγκόσμιον φύλλον, κατεχώρισε τὴν ἑξῆς διήγησιν, χρονολογουμένην ἀπὸ τοῦ ἔτους 1842: Κατὰ τὸ ἔτος τοῦτο συμμορία λωποδυτῶν ἀπεφάσισε τὴν αὐτὴν νύκτα νὰ κάμῃ ῥῆξιν εἰς διάφορα καταστήματα τοῦ Λονδίνου καὶ λῃστεύσῃ διάφορα χρυσοχοεῖα καὶ τραπέζας. Αἱ προπαρασκευαὶ πρὸς τοιαύτην ἐπιχείρησιν ἐγένοντο μετὰ μεγίστης ἐπιδεξιότητος καὶ εὐφυΐας, καίτοι δὲ ἡ συμμορία τῶν κλεπτῶν συνίστατο ἐξ εἴκοσι προσώπων, ἡ ἀστυνομία δὲν ἔμαθε τὸ παραμικρόν. Ἀλλ' ἂν ἡ ἀστυνομία τοῦ Λονδίνου ἐκοιμᾶτο, οἱ ρέπορτερ τοῦ «Χρόνου» εἶχον τὰ ὄμματα ἀνοικτά. Ὀλίγον τι πρὸ τοῦ χρόνου καθ' ὃν ἔπρεπε νὰ γείνῃ ἡ ἐπιχείρησις ἔμαθον τοῦτο οἱ καινοθῆραι τοῦ «Χρόνου». Καὶ δὲν ἔγραψε μὲν ἡ ἐφημερὶς αὕτη πῶς κατώρθωσε νὰ διεισδύσῃ εἰς τὰ ἀδιάδυτα μυστήρια τῶν λωποδυτῶν, ἅτινα δὲν ἠδυνήθη οὔτε ἡ ἀστυνομία νὰ ἐξιχνιάσῃ, ἀλλ' εἶνε γεγονὸς ὅτι ἡ εἴδησις αὕτη, ἣν τὸ ἀγγλικὸν φύλλον ἀνεκοίνωσε τὸ πρῶτον εἰς τὴν ἀστυνομίαν, ἐστοίχισεν αὐτῷ 5,000 λίρας στερλίνας καὶ ὑποτίθεται ὅτι τὸ ποσὸν τοῦτο ἐδόθη ὅπως ἀγορασθῶσι μέλη τινὰ τῆς ἑταιρίας ταύτης καὶ ἀποσταλῶσιν εἰς Ἀμερικήν, ὅπως ἀποφύγωσι τὴν ἐπίθεσιν τῶν προδοθέντων συντρόφων. Ὅταν δὲ μετὰ τὴν ἡμέραν τῆς σκοπουμένης κλοπῆς ἡ πόλις τοῦ Λονδίνου ἔμαθε παρὰ τοῦ «Χρόνου» τὸν μέγαν κίνδυνον ὃν διέτρεξε καὶ ὃν ἀπέφυγε, χάρις εἰς τοὺς καινοθήρας τῆς ἐφημερίδος καὶ τὴν γενναιότητα αὐτῆς, οἱ ἔμποροι τοῦ Λονδίνου ἀπεφάσισαν νὰ διαιωνίσωσι τὴν ἀνάμνησιν τῆς ἡμέρας ταύτης. Οὕτω δὲ πλὰξ μαρμαρίνη σήμερον τοποθετημένη εἰς τὴν εἴσοδον τοῦ Λονδινείου χρηματιστηρίου καὶ εἰς τὸ κατάστημα τῆς διευθύνσεως τοῦ «Χρόνου» ἀγγέλλει τοῖς μεταγενεστέροις, ὅτι οἱ καινοθῆραι τοῦ «Χρόνου» ἐφρόντισαν περὶ σωτηρίας τῆς πόλεως καὶ ὅτι εἰς τὴν εὐφυΐαν αὐτῶν χρεωστεῖται ἡ σωτηρία αὐτῆς ἀπὸ μεγάλου κινδύνου.

Ἕλλην ἔμπορος, γράφουσι τὰ γερμανικὰ φύλλα, Κύπριος τὴν πατρίδα, ἀνεχώρησε διὰ Σουακὶμ εἰς Βαρβαρίαν, ὅπως ἀγοράσῃ νομίσματα διὰ τοὺς νομισματολόγους καὶ τὰ μουσεῖα, ἰδίως δὲ χρυσᾶ καὶ ἀργυρᾶ. Τὰ νομίσματα ταῦτα, ὡς γνωστόν, εἶχε κόψει ὁ ἀποθανὼν Μαχδῆς Μωάμεθ Ἀχμέτ, ἐξ αὐτῶν δὲ ὀλίγα τινὰ μόνον ἀντίτυπα ἐστάλησαν εἰς Εὐρώπην.

Ἐὰν πιστεύσωμεν τοὺς «Ἰατρικοὺς Καιροὺς τῆς Φιλαδελφείας», ἀνεκαλύφθη ἐσχάτως μέσον θεραπείας τῆς φθίσεως, τὸ ὁποῖον ἂν δὲν παρέσχε μέχρι τοῦδε ἀδιαμφισβητήτως εὐάρεστα ἀποτελέσματα, ἔχει τοὐλάχιστον τὴν ἀρετὴν ὅτι εἶνε ὅλως πρωτότυπον, δύναταί τις δὲ νὰ κάμῃ χρῆσιν αὐτοῦ καὶ ταξειδεύων ἀκόμη. Τὸ μέσον τοῦτο συνίσταται ἁπλῶς εἰς βεβρασμένον κρᾶμα χοιρείου πάχους μετὰ γάλακτος, ὅπερ λαμβάνει ὁ ἀσθενής. Μετ' ὀλίγας ἡμέρας, λέγει ἡ ἀμερικανικὴ ἐφημερίς, τὸ βάρος τοῦ σώματος αὐξάνει, ἡ βῆξ κατευνάζεται, ἐλαττοῦνται αἱ ἀποχρέμψεις, ἐπανέρχεται ἡ ὄρεξις. Ἐν πάσῃ περιπτώσει τὸ φάρμακον εἶνε τόσον ἁπλοῦν καὶ ἀκίνδυνον, ὥστε τὰ πειράματα πρὸς ἀπόδειξιν τῶν λεγομένων τῆς ἀμερικανικῆς ἐφημερίδος εἶνε εὐχερέστατα.

Ἄνθη τινά, ὡς γνωστόν, ἀνοίγουσι μόνον τὴν νύκτα, τὴν ἡμέραν δὲ κλείουσιν. Μέχρι τοῦδε ὅμως τοιοῦτον φαινόμενον δὲν εἶχε παρατηρηθῇ ἢ εἰς θάμνους καὶ θαμνώδη φυτά. Ἤδη ἐν Γόᾳ, παρὰ τὴν Βομβάην, ἀνεκαλύφθη δενδρύλλιον, ὅπερ παρουσιάζει τὰ αὐτὰ φαινόμενα. Ἅμα ὁ ἥλιος δύσῃ τὰ ἄνθη αὐτοῦ ἀνοίγουσιν, ἀναδίδοντα γλυκύτατον ἄρωμα, τὴν πρωΐαν δὲ, εἰς τὰς πρώτας τοῦ ἡλίου ἀκτῖνας, ἄλλα μὲν τῶν ἀνθέων μαραίνονται καὶ πίπτουσιν, ἄλλα δὲ κλείουσιν.

Ὁ ἀστρονόμος Klinkerfus διῆλθε ποτὲ τὸ θέρος εἰς τὰ θαλάσσια λουτρὰ πλουσίας πόλεως τῆς βορείου Γερμανίας. Ἀναχωρῶν δὲ μετὰ δίμηνον διατριβὴν ἔν τινι τῶν καλλιτέρων ξενοδοχείων, ἐνεχείρισεν εἰς τὸν θυρωρὸν νόμισμα δύο μάρκων. Οὗτος, συνειθισμένος ὥν νὰ λαμβάνῃ μεγάλα ποσὰ παρὰ τῶν θαμώνων, ἠθέλησε νὰ πειράξῃ τὸν ἀστρονόμον. — Εἶνε δι' ἐμὲ τὰ δύο μάρκα, εἶπεν, ἢ διὰ τὸν καθαριστὴν τῶν ὑποδημάτων σας; — Καὶ διὰ τοὺς δύο, ἀπήντησεν ἀπαθῶς ὁ ἀστρονόμος.

Ὅτε ὁ νούντσιος Gioachino Pecci (νῦν πάπας Λέων ΙΓ'.) εὑρίσκετο ἐν Βελγίῳ, ἐν βασιλικῷ τινι δείπνῳ συνέπεσε νὰ παρακάθηται αὐτῷ θρασύς τις αὐλικὸς νεανίας, ὅστις δὲν ἔπαυε διηγούμενος τὰς πολυαρίθμους αὐτοῦ καὶ σκανδαλώδεις ἱστορίας. Ἐπὶ τέλους δὲ ἐξήγαγε καὶ φωτογραφίαν ἐκ τοῦ θυλακίου του, ἔδειξεν αὐτὴν εἰς τὸν νούντσιον καὶ ἠρώτησεν αὐτόν·

—Πῶς σᾶς φαίνεται αὐτὴ ἡ κυρία; —Ἡ φωτογραφία παρίστα γυναῖκα φέρουσαν ἐνδυμασίαν οὐχὶ βεβαίως κεκομβωμένην μέχρι λαιμοῦ. Ὁ Pecci εἶδε καλῶς τὴν εἰκόνα καὶ χωρὶς νὰ διαστρέψῃ ποσῶς τὰ χαρακτηριστικὰ τοῦ προσώπου του, δοὺς αὐτὴν πάλιν εἰς τὸν κύριον·

—Δὲν εἶνε ἄσχημη, εἶπεν· αὐτὴ βεβαίως θὰ εἶνε ἡ κυρία σύζυγός σας.

Ἐν Ἀθήναις ἐκ τοῦ τυπογραφείου τῶν καταστημάτων ΑΝΕΣΤΗ ΚΩΝΣΤΑΝΤΙΝΙΔΟΥ. 1888 —1255